

hraj ZA kraj

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA
ŽILINSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA 2021+**

STRATEGICKO – PROGRAMOVÁ ČASŤ

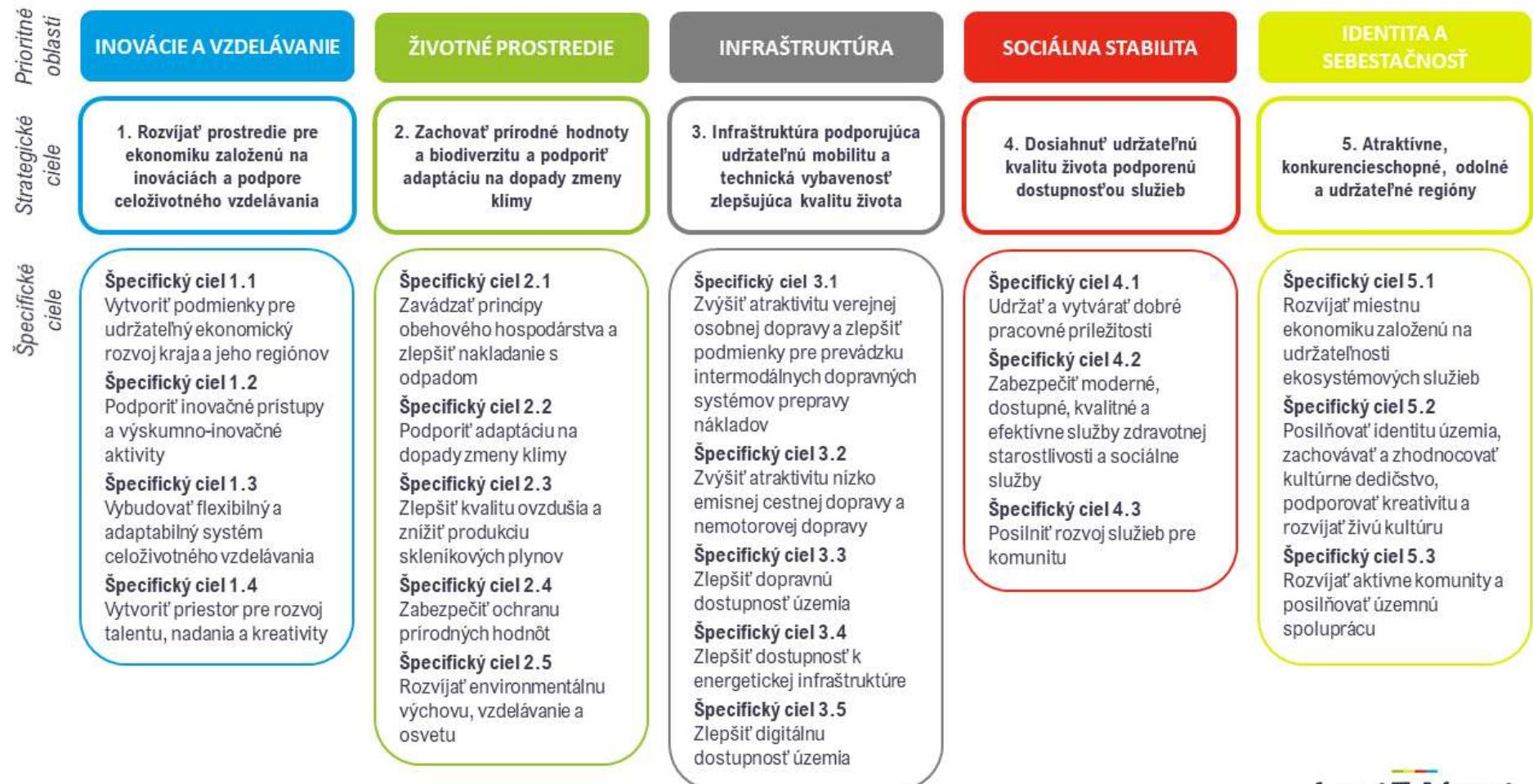
OBSAH

VÍZIA 5

HLAVNÝ CIEĽ	5
PRIORITNÁ OBLASŤ 1. INOVÁCIE A VZDELÁVANIE	6
1. ROZVÍJAŤ PROSTREDIE PRE EKONOMIKU ZALOŽENÚ NA INOVÁCIÁCH A PODPORE CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA	6
1.1 Vytvoriť podmienky pre udržateľný ekonomický rozvoj kraja a jeho regiónov.....	6
1.2 Podporiť inovačné prístupy a výskumno-inovačné aktivity.....	8
1.3 Vybudovať flexibilný a adaptabilný systém celoživotného vzdelávania.....	10
1.4 Vytvoriť priestor pre rozvoj talentu, nadania a kreativity.....	13
PRIORITNÁ OBLASŤ 2. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE	15
2. ZACHOVAŤ PRÍRODNÉ HODNOTY A BIODIVERZITU A PODPORIŤ ADAPTÁCIU NA DOPADY ZMENY KLÍMY	15
2.1 Zavádzať princípy obehového hospodárstva a zlepšiť nakladanie s odpadom	15
2.2 Podporiť adaptáciu na dopady zmeny klímy.....	17
2.3 Zlepšiť kvalitu ovzdušia a znížiť produkciu skleníkových plynov	19
2.4 Zabezpečiť ochranu prírodných hodnôt.....	21
2.5 Rozvíjať environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu.....	23
PRIORITNÁ OBLASŤ 3. INFRAŠTRUKTÚRA	25
3. INFRAŠTRUKTÚRA PODPORUJÚCA UDRŽATEĽNÚ MOBILITU A TECHNICKÁ VYBAVENOSŤ ZLEPŠUJÚCA KVALITU ŽIVOTA	25
3.1 Zvýšiť atraktivitu verejnej osobnej dopravy a zlepšiť podmienky pre prevádzku intermodálnych dopravných systémov prepravy nákladov	25
3.2 Zvýšiť atraktivitu nízko emisnej cestnej dopravy a nemotorovej dopravy	28
3.3 Zlepšiť dopravnú dostupnosť územia.....	30
3.4 Zlepšiť dostupnosť k energetickej infraštruktúre	33
3.5 Zlepšiť digitálnu dostupnosť územia	35
PRIORITNÁ OBLASŤ 4. SOCIÁLNA STABILITA	37
4. DOSIAHNUŤ UDRŽATEĽNÚ KVALITU ŽIVOTA PODPORENÚ DOSTUPNOSŤOU SLUŽIEB	37
4.1 Udržať a vytvárať dobré pracovné príležitosti	37
4.2 Zabezpečiť moderné, dostupné, kvalitné a efektívne služby zdravotnej starostlivosti a sociálne služby ...	39
4.3 Posilniť rozvoj služieb pre komunitu	42
PRIORITNÁ OBLASŤ 5. IDENTITA A SEBESTAČNOSŤ	44
5. ATRAKTÍVNE, KONKURENCIESCHOPNÉ, ODOLNÉ A UDRŽATEĽNÉ REGIÓNY	44
5.1 Rozvíjať miestnu ekonomiku založenú na udržateľnosti ekosystémových služieb	44
5.2 Posilňovať identitu územia, zachovávať a zhodnocovať kultúrne dedičstvo, podporovať kreativitu a rozvíjať živú kultúru	47
5.3 Rozvíjať aktívne komunity a posilňovať územnú spoluprácu.....	49
PRIORITIZÁCIA STRATEGICKÝCH CIEĽOV PHSR ŽSK 2021+	52
Prioritizácia strategických cieľov podľa VŠETKÝCH PRACOVNÝCH SKUPÍN.....	53

Prioritizácia strategických cieľov podľa TEMATICKÝCH PRACOVNÝCH SKUPÍN	54
Prioritizácia strategických cieľov podľa územnej pracovnej skupiny pre HORNÉ POVAŽIE	55
Prioritizácia strategických cieľov podľa územnej pracovnej skupiny pre KYSUCE	56
Prioritizácia strategických cieľov podľa územnej pracovnej skupiny pre LIPTOV	57
Prioritizácia strategických cieľov podľa územnej pracovnej skupiny pre ORAVU	58
Prioritizácia strategických cieľov podľa územnej pracovnej skupiny pre TURIEC	59
PREDPOKLADANÁ FINANČNÁ ABSORPČNÁ KAPACITA Z EŠIF V RÁMCI ŽILINSKÉHO KRAJA V OBDOBÍ 2021-2027	60
ZOZNAM STRATEGICKÝCH PROJEKTOV	61
ZOZNAM PRÍLOH	62

Štruktúra strategickej časti PHSR ŽSK 2021+

VÍZIA

Žilinský kraj – kraj príležitostí, rozumných a udržateľných riešení pre všetkých.

Žilinský kraj je v roku 2030 vyhľadávaný priestor pre plnohodnotný život, podnikanie a sebarealizáciu, poskytuje istoty, bezpečie, prostredie pre spoluprácu a snaha a úsilie o to, aby rozvoj kraja slúžil všetkým generáciám, vrátane tých budúcich, sú spoločné.

Ekonomická výkonnosť Žilinského kraja dynamicky rastie. Žilinský kraj podporuje inovácie v každej oblasti svojho rozvoja s dôrazom na vzdelávanie, podnikanie a kvalitu služieb verejnej správy, je aktívny vo využívaní príležitostí a svojho vnútorného potenciálu k rozvoju. Vďaka tomu realizuje kraj a taktiež partneri v území strategické projekty, ktoré znamenajú nové príležitosti a udržateľné riešenia.

Žilinský kraj je krajom súdržným, verejné inštitúcie, firmy, akademický a neziskový sektor tvoria v kraji silné regionálne partnerstvá a siete a vytvárajú konštruktívne prostredie spolupráce, ktoré spoločne napĺňa strategické priority kraja a nachádza rozumné riešenia pre problémy a potreby obyvateľov.

Žilinský kraj je v roku 2030 kraj, kde sa dobre darí, kde je kvalitné a atraktívne životné prostredie a kde sa nachádzajú inšpirácie a príklady dobrej praxe medzinárodnej úrovne.

HLAVNÝ CIEL'

Zlepšiť kvalitu života obyvateľov, rešpektovať limity životného prostredia a zhodnocovať svoj potenciál. Zvýšiť inovačnú výkonnosť ekonomiky a využívať inovatívne a udržateľné riešenia pre zabezpečenie sociálnej stability. Ekonomické ukazovatele a indikátory kvality života v regiónoch kraja priblížiť k priemeru EÚ.

Kľúčové indikátory:

1. I.H.C.1 Migračné saldo
2. I.H.C.2 HDP na obyvateľa v bežných cenách
3. I.H.C.3 Podiel obyvateľov ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením
4. I.H.C.4 Výsledky národného testovania študentov – maturita

PRIORITNÁ OBLASŤ 1. INOVÁCIE A VZDELÁVANIE

Strategický cieľ:

1. ROZVÍJAŤ PROSTREDIE PRE EKONOMIKU ZALOŽENÚ NA INOVÁCIÁCH A PODPORE CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Podnikanie a prosperita)*

1.1 Vytvoriť podmienky pre udržateľný ekonomický rozvoj kraja a jeho regiónov

Požadovaná zmena:

Komplexná podpora ekonomickeho rozvoja, potenciálu a prosperity územia Žilinského kraja umožní nové investície posilňujúce konkurenčnú výhodu kraja. Nové ekonomicke aktivity na území Žilinského kraja sa prejavia zvýšením domácich a zahraničných investícií, využitím miestnych zdrojov a rastom ekonomickej aktivity obyvateľstva, zvýšením exportu, udržaním a vytváraním nových pracovných príležitostí, zvýšením podielu obyvateľstva v produktívnom veku, udržateľnosťou verejných služieb v kraji a regiónoch. Príležitosťou pre rozvoj a stabilitu ekonomiky je: aktivácia a rozvoj výskumných a inovačných kapacít, zvýšenie podielu ekonomickej aktivity obyvateľstva v produktívnom veku, úzke prepojenie so vzdelávacím systémom, zlepšenie kvality a obsahu vzdelávania, zlepšenie kompetencí pedagógov a užšia spolupráca s podnikateľským sektorm a zvládnutie digitálnej transformácie v priemysle a službách.

Zdôvodnenie:

Napriek pozitívному vývoju základných ukazovateľov, ekonomika kraja sa výraznejšie neposúva smerom k službám a produktom s vyššou pridanou hodnotou (len pozvoľný nárast hrubej pridanéj hodnoty a stagnácia výdavkov na výskum a vývoj) a smerom k efektívnejšiemu využitiu vnútorného potenciálu územia.

Udržateľný rozvoj územia by mal byť založený na silných stránkach a príležitostiach, čo bude viesť k vytvoreniu priaznivého prostredia pre podnikanie a inovácie, rozvoj vzdelávania aj prostredníctvom podpory ekonomických aktivít a prosperity miest a obcí, obyvateľov a komunít či úzkej spolupráce verejného a súkromného sektora. Žilinský kraj ako priemyselný región si môže udržať svoju konkurenčnú výhodu a ekonomickú výkonnosť len podporou ekonomiky založenej na inováciách, ktorá naplno využíva svoj potenciál a zodpovedným prístupom k zdraviu, sociálnej stabiliti a životnému prostrediu.

Opatrenia a typy aktivít:

1.1.1. Zabezpečenie otvorenej verejnej správy pre podnikanie a nové elektronické služby

- ✓ digitálna transformácia verejnej správy a nové typy služieb,
- ✓ podpora pri zvyšovaní kvalifikácie a zručností pracovníkov verejnej správy,
- ✓ podpora spoločných cezhraničných projektov a SMART prístupov vo verejných službách,
- ✓ identifikácia a podpora inovačného potenciálu samosprávy využívaním otvorených dát,
- ✓ pilotné projekty v oblasti dátového manažmentu, využívania geografického informačného systému GIS,
- ✓ digitalizácia podnikania (tvorba a modernizácia e-shopov, podpora samoprezentácie v online prostredí),

1.1.2. Podpora podnikania a systematická podpora začínajúcich podnikateľov

- ✓ vytváranie a podpora dodávateľsko-odberateľských vzťahov v rámci mikroregiónov,

- ✓ aplikácia spoločensky zodpovedného a zeleného verejného obstarávania,
- ✓ podpora klastrov, záujmových združení a sieťovania,
- ✓ revitalizácia nevyužívaných objektov na nový účel pre podnikateľov,
- ✓ vznik „co-workingových“ priestorov, podnikateľských inkubátorov,
- ✓ vytvorenie mikropôžičkového centra,
- ✓ vzdelávacie podujatia a programy podnikateľských zručností,
- ✓ internacionalizácia MSP, propagácia, podpora účasti na podujatiach,
- ✓ realizácia špecializovaných podujatí so zameraním na inovácie, podporu podnikania a spolupráce rôznych subjektov,
- ✓ podpora začínajúcich podnikateľov - podpora start-upov a spinoffov,
- ✓ podpora spoločných cezhraničných projektov,
- ✓ identifikácia a podpora inovačného potenciálu podnikov pre SMART riešenia,
- ✓ revitalizácia nevyužívaných objektov na nový účel pre podnikateľov,
- ✓ podpora podnikateľských aktivít v perspektívnych/inovatívnych oblastiach SK RIS3 2021+ ,
- ✓ podpora digitálnej transformácie podnikov,

1.1.3. Podpora medzisektorovej a medziregionálnej spolupráce

- ✓ podpora spoločných cezhraničných projektov, programov a platform zameraných na podnikanie a inovácie
- ✓ podpora riešení v súlade s nízkouhlíkovou stratégiou a zelenou transformáciou ŽSK,
- ✓ identifikácia a podpora inovačného potenciálu podnikov pre medzinárodnú spoluprácu,

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK s dôrazom na prihraničné oblasti

Kľúčový ukazovateľ:

- **I.1.1.1 Ekonomická aktivity obyvateľov**
- **I.1.1.2 Zamestnanosť vo VVaL**

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Stratégia pre inteligentnú špecializáciu SR
- Národná stratégia pre otvorenú vedu 2021 – 2028 (Akčný plán pre otvorenú vedu 2021-2028)
- Stratégia pre jednotný digitálny trh v Európe
- Digitálna agenda pre Európu
- Stratégia digitálnej transformácie Slovenska 2030
- Stratégia hospodárskej koncepcie Slovenska 2030
- Podpora inovatívnych riešení v slovenských mestách
- Vízia a stratégia rozvoja Slovenska
- Agenda 2030
- Plán obnovy a odolnosti SR
- Partnerská dohoda SR (zverejnené znenie)
- OP Slovensko (zverejnené znenie)
- Nízkouhlíková stratégia rozvoja SR do roku 2030, s výhľadom do roku 2050

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok – Liptovský Mikuláš

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Inovácie)*

1.2 Podporiť inovačné prístupy a výskumno-inovačné aktivity

Požadovaná zmena:

Žilinský kraj bude lídrom vo vybraných doménach inteligentnej špecializácie s dôrazom na medzisektorové inovácie a maximálne využije svoj inovačný potenciál v medzinárodnej spolupráci. Vytvorením siete verejných výskumných organizácií, súkromných výskumných organizácií, klastrov, individuálnych výskumníkov a výskumných iniciatív a projektov umožní dobudovať inovačný ekosystém pre regionálnu ekonomiku založenú na vede, výskume a poznatkoch. Inovačné prístupy, vedecko-výskumné aktivity a transfer know-how sa bude orientovať na Priemysel 4.0, Služby 4.0 a Zdravie 4.0.

Zdôvodnenie:

Inovácie dnes vstupujú do každej oblasti života obyvateľov. Dôležitosť podpory inovácií v Žilinskom kraji je zvýraznená doterajšími aktivitami a výsledkami a vlastnou regionálnou inovačnou stratégiou. Žilinský kraj si chce udržať svoju pozíciu medzi krajmi SR a znížiť náskok BSK najmä v zelených inováciách, inováciach v doprave a v zdravotníctve. Žilinský kraj disponuje významným inovačným potenciálom (Inovačný potenciál krajov SR), pôsobí tu viacero univerzít, pričom najvýznamnejšia je Žilinská univerzita v Žiline (UNIZA) zameraná najmä na výrobné a dopravné systémy, IKT. V okolí UNIZA je postavený základ regionálneho inovačného ekosystému, súčasťou ktorého sú Výskumné centrum UNIZA, Univerzitný vedecký park UNIZA a spolupracujúce pracovisko BioMed v Martine.

Druhou najvýznamnejšou univerzitou, ktorá má svoje zastúpenie v Žilinskom kraji je Univerzita Komenského. Jej Jesseniova lekárska fakulta je dlhodobo najlepšou lekárskou fakultou Slovenska. Okrem vzdelávania budúcich zdravotníckych profesionálov má niekoľko Centier excelentnosti, Kompetenčné centrum a Výskumné centrum – Martinské centrum pre biomedicínu (BioMed Martin). Jej inovačný potenciál stúpa v spolupráci s Univerzitou nemocnicou Martin. Nemocnica v spolupráci s fakultou pripravujú projekt novej koncovej nemocnice, ktorá bude mať atribút tzv. „výskumnej nemocnice“ a má potenciál byť centrom biomedicínskeho klastra s významným inovačným potenciálom. Pri JLF UK v Martine je zároveň budovaná národná biobanka, ktorá predstavuje významný akcelerátor výskumných a inovačných aktivít nielen v medicíne.

Opatrenia a typy aktivít:

1.2.1. Podpora spolupráce verejných a neverejných subjektov vedy a výskumu

- ✓ podpora vytvárania spoločných inovačných hubov, inovačných pracovísk v podnikoch a výskumných organizácií,
- ✓ podpora existujúcich a nových klastrov a klastrových iniciatív medzinárodnom priestore,
- ✓ podpora vzniku výskumnej nemocnice, podpora účasti vedecko-výskumných inštitúcií a MSP v schémach Európskej rady pre inovácie (EIC), programu Horizont Európa vrátane programu Digitálna Európa, Zdravie a Misií Horizontu Európa,
- ✓ zriadenie platformy pre koordináciu špičkového výskumu pokryvajúc základný aj aplikovaný výskum (napr. inovačné centrum), vzdelávanie v oblasti transferu technológií a komercializácie v zahraničí,
- ✓ podpora medzisektorových riešení a cezhraničných riešení napr. v oblasti obehového hospodárstva, zdravia, zelených riešení a pod.,
- ✓ podpora účasti vedecko-výskumných inštitúcií a MSP v schémach Európskej rady pre inovácie (EIC),
- ✓ modernizácia a rozvoj infraštruktúry výskumu, vývoja a inovácií,

1.2.2. Rozvoj inovatívnych, experimentálnych a pilotných riešení

- ✓ podpora investícií podnikov do výskumu a inovácií (modernizácia technológií, procesov a postupov),
- ✓ projekty spolupráce podnikov a výskumných organizácií
- ✓ podpora vytvárania inovačných kapacít podnikov a podnikových inovačných hubov,
- ✓ IT vzdelávanie, vzdelávanie v oblasti transferu technológií a komercionalizácie,
- ✓ zapojenie samosprávy do pilotných projektov SMART, podpora pilotných medzisektorových riešení a cezhraničných riešení napr. v oblasti obehového hospodárstva, zdravia, zelených riešení a pod.

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK, špecificky v mestách s prítomnosťou univerzít, VŠ a VO ESFRI, UMR, špecificky koncept SMART CITIES

Kľúčový ukazovateľ:

- I.1.2.1 Výdavky na vedu a výskum na 1 pracovníka VaV

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Stratégia pre inteligentnú špecializáciu SR (návrh)
- Národná stratégia pre otvorenú vedu 2021 – 2028 (Akčný plán pre otvorenú vedu 2021-2028)
- Stratégia pre jednotný digitálny trh v Európe
- Digitálna agenda pre Európu
- Stratégia digitálnej transformácie Slovenska 2030
- Stratégia hospodárskej konцепcie Slovenska 2030
- Podpora inovatívnych riešení v slovenských mestách
- Vízia a stratégia rozvoja Slovenska
- Agenda 2030
- SUREGIN - Návrh Regionálnej inovačnej a smart stratégie Žilinského kraja 2021+
- Plán obnovy a odolnosti SR
- Partnerská dohoda SR (zverejnené znenie)
- Stratégia rozvoja ESFRI infraštruktúry
- Nízkouhlíková stratégia rozvoja SR do roku 2030, s výhľadom do roku 2050

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Vzdelávanie a talenty)*

1.3 Vybudovať flexibilný a adaptabilný systém celoživotného vzdelávania

Požadovaná zmena:

Vzdelaní občania každého veku prispievajú k udržateľnému rastu kraja a jeho regiónov a budú mať prístup k celoživotnému vzdelávaniu a celoživotnému poradenstvu, nadobúdať nové vedomosti, zručnosti a skúsenosti počas celého svojho pracovného života. Zapojiť obyvateľov do riešenia rôznych problémov územia na všetkých úrovniach vo verejnej správe, súkromnom a neziskovom sektore a umožniť im získať adekvátnie vzdelanie, možnosť uplatnenia sa v Žilinskom kraji, realizovať podnikateľské aktivity a prispievať k rozvoju konkrétneho územia. Inklúzia sa bude realizovať ako horizontálny princíp.

Zdôvodnenie:

Návrh reaguje na identifikované problémy spojené s demografickými procesmi, nízkou úspešnosťou žiakov v realizovaných testovaniach, a potrebami a nárokmi vyplývajúcimi z Industry 4.0 a Zdravie 4.0 a procesu digitalizácie ekonomiky a elektronizácie služieb. Zapojenie obyvateľstva do vhodných foriem flexibilného systému celoživotného vzdelávania a poradenstva umožňuje obyvateľom riešiť rôzne životné situácie, zvýšiť ich zamestnatelnosť a znížiť dopyt po sociálnych službách a službách zdravotnej starostlivosti. Kvalita pracovnej sily je nevyhnutným faktorom pre udržanie ekonomickej výkonnosti kraja a jeho regiónov, identifikáciu a lokalizáciu nových investícii a poskytovanie moderných a efektívnych verejných služieb.

Opatrenia a typy aktivít:

1.3.1 Transformácia vzdelávacieho systému a zlepšenie dostupnosti celoživotného vzdelávania

- ✓ budovanie integrovaných špecializovaných vzdelávacích centier - "kampusov",
- ✓ podpora zavádzania nových študijných a učebných odborov zameraných na odvetvia SK RIS3 2021+ a zelené témy (obenové hospodárstvo, Miestna agenda 21 a pod.), príp. iné odvetvia žiadane na regionálnom trhu práce,
- ✓ zavedenie modelu individuálnych vzdelávacích účtov,
- ✓ vypracovanie regionálnych/miestnych akčných plánov inkluzívneho vzdelávania,
- ✓ spolupráca medzi materskými školami a základnými školami v regióne a SOŠ a fakultami VŠ pripravujúcimi učiteľov vrátane podpory sieťovania vzdelávacích organizácií na všetkých stupňoch vzdelávania,
- ✓ podpora duálneho vzdelávania, podpora užej spolupráce SŠ so zamestnávateľmi,
- ✓ systematické mapovanie dopytu a ponuky celoživotného vzdelávania,
- ✓ aktívna náborová politika a zvyšovanie atraktivity učiteľského povolania,
- ✓ vytváranie možností pre zvyšovanie kvalifikácie a ďalšieho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov a dospelosť bývanie (nájomné bývanie) pre pedagogických a odborných zamestnancov škôl,
- ✓ zabezpečenie asistentov učiteľov a iného podporného personálu pre vzdelávací proces,
- ✓ stratifikácia a transformácia štruktúry študijných odborov a vzdelávacích programov,
- ✓ vytváranie možností pre zvyšovanie kvalifikácie a ďalšieho vzdelávania.

1.3.2. Zvýšenie uplatnitelnosti a vedomostnej úrovne obyvateľov vrátane žiakov a študentov

- ✓ budovanie špecializovaných centier odborného vzdelávania a prípravy (COVP),
- ✓ zabezpečenie prístupu ku službám kariérového poradenstva,
- ✓ vytvorenie systému uznávania výsledkov vzdelávania a získavania mikrokvalifikácií,

- ✓ regionálna koordinácia exkurzií a workshopov pre žiakov základných a stredných škôl u zamestnávateľov so zameraním na praktické zručnosti,
- ✓ vytváranie podmienok a podpora orientácie na realizáciu programov celoživotného vzdelávania v COVP,
- ✓ vzdelávacie aktivity zamerané na transverzálne a mäkké zručnosti,
- ✓ vytvorenie platformy na pravidelnú výmenu informácií o potrebe zručností a vzdelávania,
- ✓ mapovanie kvality poskytovania vzdelávacích služieb vo vybraných oblastiach,
- ✓ podpora projektov realizovaných študentmi SŠ pre verejný a súkromný sektor,
- ✓ propagačné aktivity na podporu stredoškolského vzdelávania.

1.3.3. Zlepšenie kvality vzdelávania

- ✓ spolupráca medzi poskytovateľmi vzdelávania so zameraním odbornú prípravu a profesijnú mobilitu učiteľov, asistentov učiteľov a iného podporného personálu pre vzdelávací proces,
- ✓ modernizácia priestorov pre inkluzívne vzdelávanie (tryedy, učebne, spoločné priestory súvisiace s inováciami vo vzdelávaní a pod.),
- ✓ aktivity zamerané na vytvorenie podmienok pre hybridné a dištančné vzdelávanie,
- ✓ podpora zavádzania systémov kvality najmä v študijných a učebných odborov zameraných na odvetvia SK RIS3 2021+ a zelené témy (obehové hospodárstvo, Miestna agenda 21 a pod.) najmä v odbornom vzdelávaní a príprave,
- ✓ mapovanie kvality poskytovania vzdelávacích služieb vo vybraných oblastiach.

1.3.4. Podpora moderných a inovačných prístupov a zavádzanie smart riešení vo vzdelávaní reagujúce na podnety praxe

- ✓ budovanie integrovaných špecializovaných vzdelávacích centier - "kampusov" a zdieľanej vzdelávacej infraštruktúry,
- ✓ vytvorenie platformy na pravidelnú výmenu informácií o inováciách vo vzdelávaní a najlepšej praxi,
- ✓ podpora inovatívnych projektov realizovaných študentmi SŠ a VŠ pre verejný a súkromný sektor,
- ✓ propagačné aktivity na podporu inovácií vo vzdelávaní, podpora sieťovania vzdelávacích organizácií na všetkých stupňoch vzdelávania

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK, komplexné riešenia lokality MRK a budovanie zdieľanej vzdelávacej infraštruktúry v FMO,

Kľúčový ukazovateľ:

- I.1.3.1 Účasť 25-64 ročných na vzdelávaní
- I.1.3.2 Zapojenie rómskych detí do predprimárneho vzdelávania

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Stratégia pre inteligentnú špecializáciu SR
- Digitálna agenda pre Európu
- Stratégia hospodárskej konceptie Slovenska 2030
- Vízia a stratégia rozvoja Slovenska
- Agenda 2030
- Plán obnovy a odolnosti SR
- Partnerská dohoda SR (zverejnené znenie)
- Operačný program Slovensko (zverejnené znenie)
- Nízkouhlíková stratégia rozvoja SR do roku 2030, s výhľadom do roku 2050
- Stratégia inkluzívneho vzdelávania
- OECD Národná stratégia zručností pre Slovensko

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Talenty)*

1.4 Vytvoriť priestor pre rozvoj talentu, nadania a kreativity

Požadovaná zmena:

Funkčný systém služieb a podpory pre talenty a rozvoj nadania vrátane informačných služieb a poradenstva, ktorý bude viesť k podpore, udržaniu a prilákaniu najmä mladých talentovaných a nadaných s pozitívnym dopadom na ekonomický a sociálny rozvoj územia kraja.

Zdôvodnenie:

Kreativita, talent a nadanie je nededeiteľnou súčasťou konkurencieschopnosti a rozvoja územia, ktorá je aj výsledkom sebarealizácie aktívnych obyvateľov. Udržanie a zvýšenie atraktivity územia pre vzdelaných, angažovaných a kreatívnych obyvateľov si vyžaduje nové komplexné prístupy k službám v oblasti vzdelávania, podnikania, informačným a poradenským službám a zabezpečeniu vhodných pracovných príležitostí umožňujúcich podporu talentu a rozvoj nadania obyvateľov.

Opatrenia a typy aktivít:

1.4.1. Zlepšenie prístupu talentov k personalizovaným informačným, poradenským a vzdelávacím službám

- ✓ pilotné aktivity a projekty v oblasti podpory mladých talentov a nadania (nie len intelektovo nadaných),
- ✓ finančné nástroje na podporu nadaných a talentovaných,
- ✓ vytváranie personalizovaných služieb v oblasti vzdelávania a poradenstva

1.4.2. Vytváranie atraktívneho prostredia pre talent a kreativitu

- ✓ vytváranie multifunkčnej zdieľanej infraštruktúry,
- ✓ podpora nových foriem a obsahu záujmového vzdelávania,
- ✓ spoločné projekty aktérov na vytváranie nových pracovných miest pre talenty,
- ✓ pilotné aktivity a projekty v oblasti zamestnanosti talentov,
- ✓ podpora flexibilných foriem pre riešenie rôznych životných situácií nadaných a talentovaných,
- ✓ podpora mobility a medzinárodnej spolupráce,

1.4.3. Podpora flexibilných foriem vzdelávania, podnikania a práce

- ✓ podpora rôznych kombinovaných foriem práce,
- ✓ programy podnikania a vzdelávania prostredníctvom nových technológií,
- ✓ programy na podporu inovatívnych foriem podnikania,
- ✓ vytváranie spoločných platoform aktérov pre nadaných

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

Kľúčový ukazovateľ:

- I.1.4.1 Pilotné aktivity a projekty

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Stratégia pre inteligentnú špecializáciu SR (návrh)
- Digitálna agenda pre Európu

- Stratégia hospodárskej koncepcie Slovenska 2030
- Vízia a stratégia rozvoja Slovenska
- Agenda 2030
- Národná stratégia zamestnanosti
- Partnerská dohoda (v návrhu, zverejnená)
- Operačný program Slovensko (zverejnený návrh)
- Stratégia inkluzívneho vzdelávania
- OECD Národná stratégia zručnosti pre Slovensko
- Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2021-2028 (v návrhu)

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

PRIORITNÁ OBLASŤ 2. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Strategický cieľ:

2. ZACHOVAŤ PRÍRODNÉ HODNOTY A BIODIVERZITU A PODPORIŤ ADAPTÁCIU NA DOPADY ZMENY KLÍMY

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Obehové hospodárstvo / cirkulárna ekonomika)*

2.1 Zavádzanie princípov obehového hospodárstva a zlepšenie nakladania s odpadom

Požadovaná zmena:

Žilinský kraj sa v rámci Slovenska stane lídrom v implementácii princípov obehového hospodárstva a pripraví sa na dosiahnutie cieľov Európskej únie, postupne premietaných do legislatívy SR. Zároveň podporí potrebnú zmenu v nakladaní s komunálnym odpadom s cieľom predchádzať vzniku odpadov a znížiť mieru jeho skládkovania v prospech jeho energetického a materiálového zhodnocovania.

Zdôvodnenie:

Balík opatrení Európskej únie v oblasti obehového hospodárstva ešte nie je na Slovensku plne implementovaný.

Mestá a obce v ŽSK nie sú dostatočne pripravené na radikálne zmeny v nakladaní s komunálnym odpadom. Dosiahnutie cieľov Európskej únie je časovo náročné a nákladné na prípravu, preto treba začať čo najskôr a pracovať s dlhodobým výhľadom.

Skládky komunálneho odpadu v regióne sú na limite svojej kapacity a výstavba nových skládok nie je žiaduca z hľadiska cieľov nakladania s komunálnym odpadom ani kvality životného prostredia. V ŽSK absentujú kapacitné zariadenia (kapacity) na materiálové a energetické využitie odpadu, ktoré by riešili zvyškový komunálny odpad v kraji; chýba koordinácia ich prípravy, vrátane logistiky zberu odpadov v celom regióne.

Dopady na obyvateľov regiónu v prípade oneskoreného riešenia problému obehového/odpadového hospodárstva sa môžu prejať najmä vo zvýšení poplatkov za nakladanie s odpadom a v zhoršenej kvalite životného prostredia. Očakáva sa aj nízka akceptácia umiestňovania zariadení na nakladanie s odpadmi, najmä zariadení na ich energetické zhodnocovanie zo strany verejnosti a obcí.

Opatrenia a typy aktivít:

2.1.1 Podpora predchádzania vzniku odpadov

- ✓ Implementácia zásad obehového hospodárstva v kraji
- ✓ Zapojenie regiónu do inovačných projektov v oblasti obehového hospodárstva
- ✓ Začlenenie zásad obehového hospodárstva do verejného obstarávania kraja
- ✓ Podpora vybudovania siete centier znova využitia produktov na území kraja

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

2.1.2 Prispôsobenie odpadového hospodárstva požiadavkám Európskej únie

- ✓ Podpora riešenia uzavárania skládok komunálneho odpadu v regióne
- ✓ Likvidácia čiernych skládok
- ✓ Podpora zberu a separácie odpadov, vrátane modernizácie techniky a budovania zberných dvorov

- ✓ Podpora budovania regionálnych centier zhodnocovania odpadu (vrátane zariadení na energetické a materiálové zhodnocovanie)
- ✓ Likvidácia starých záťaží (regenerácia kontaminovaných lokalít)

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

Kľúčový indikátor:

- I.2.1.1 Podiel zmiešaného komunálneho odpadu ukladaného na skládky

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Program odpadového hospodárstva Slovenskej republiky
- Program odpadového hospodárstva Žilinského kraja

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Voda a adaptácia na zmeny klímy)*

2.2 Podporiť adaptáciu na dopady zmeny klímy

Požadovaná zmena:

Žilinský kraj bude riešiť dopady zmeny klímy strategicky a účinne, v súlade s požiadavkami udržateľného rozvoja územia a jeho väčšej odolnosti voči zmenám klímy. Rozhodovať bude informované a komplexne, nie ad hoc o jednotlivých problémoch, ktoré sa prejavujú suchom, povodňami, vlnami horúčav alebo inými extrémnymi poveternostnými udalosťami. Bude spracovaná Stratégia adaptácie kraja na dopady zmeny klímy, ktorá bude vychádzať z národnej stratégie a bude rešpektovať špecifiká ŽSK a jeho regiónov. Stratégia začlení existujúce a pripravované adaptačné opatrenia v sídlach aj v krajine. Zmena prinesie opatrenia proti deštrukčnému pôsobeniu vody a sucha, zameria sa na lepšiu distribúciu vody v krajine. Adaptačné opatrenia budú kombinované s mitigačnými opatreniami všade tam, kde to bude výhodné (obnova budov, inštalácia OZE a pod.).

Zdôvodnenie:

Nevyhnutnosť a veľká naliehavosť strategického prístupu ŽSK, miest a obcí na adaptáciu na dopady zmeny klímy.

Silnejúce dopady zmien klímy sa prejavujú nedostatkom vody (sucho), rastúcimi teplotami v mestách, extrémnymi meteorologickými javmi, napríklad povodňami, búrlivým vetrom, postupnými zmenami v biodiverzite i produktivite ekosystémov a krajiny atď. Ohrozujú udržateľný rozvoj kraja predovšetkým obmedzením rozvoja podnikania, poľnohospodárstva, lesného hospodárstva, cestovného ruchu a celkovým znížením bezpečnosti i kvality života obyvateľov.

Nevhodné regulácie vodných tokov, dopady výstavby vodných nádrží (ich zanášanie a súvisiaca produkcia skleníkových plynov), znižovanie hladiny vôd a zvyšovanie znečistenia vodných tokov, nevhodné leso- i poľnohospodárske postupy a urbanizácia majú významné nepriaznivé vplyvy na stav klímy i kvalitu a potenciálne využitie vody v kraji. Povrchové aj podzemné vody sú ďalej ohrozené priemyselným a komunálnym znečistením (v časti kraja jestvujú oblasti, ktoré nie sú odkanalizované).

Opatrenia a typy aktivít:

2.2.1 Spracovanie a implementácia strategických dokumentov a rozvoj spolupráce v oblasti adaptácie na dopady zmeny klímy

- ✓ Príprava a postupné vykonávanie Stratégie adaptácie na dôsledky zmeny klímy ŽSK
- ✓ Metodická podpora a koordinácia v oblasti adaptačných opatrení pri riešení zmeny klímy miest a obcí v ŽSK
- ✓ Spolupráce s Moravsko-sliezskym krajom (ČR) a Sliezskym vojvodstvom (Poľsko) pri spoločnom riešení adaptácie na dopady zmeny klímy v území (napríklad ako analógia projektu AIR TRITIA)

Prioritná relevancia pre územie: celý ŽSK

2.2.2 Riešenie dopadov zmeny klímy v sídlach a v krajine

- ✓ Zadržiavanie a opätné využívanie zrážkovej vody v sídlach
- ✓ Rozširovanie a revitalizácia mestskej zelene
- ✓ Aktivity na zníženie dopadov tepelných ostrovov
- ✓ Opatrenia na zlepšenie distribúcie vody v krajine a manažment vodných plôch v krajine
- ✓ Opatrenia proti deštrukčnému pôsobeniu vody a sucha a prevencia dopadov extrémnych poveternostných udalostí (zosuvy, rýchle povodne, vietor, obnažovanie substrátu ...)

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

2.2.3 Integrácia riešení dopadov zmeny klímy v ďalších oblastiach regionálneho rozvoja

- ✓ Zahrnutie adaptačných riešení a princípov do prípravy a realizácie projektov v ďalších oblastiach rozvoja

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

Kľúčový indikátor:

- I.2.2.1 Počet projektov adaptačných opatrení

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Ochrana ovzdušia a klímy)*

2.3 Zlepšiť kvalitu ovzdušia a znížiť produkciu skleníkových plynov

Požadovaná zmena:

V regióne bude trvalo klesať rozloha území, v ktorých sú prekračované limity koncentrácií hlavných škodlivín v ovzduší. Opatreniami proti znečisťovaniu ovzdušia z lokálneho vykurovania, dopravy, priemyselných zdrojov a cezhraničného prenosu dôjde k zníženiu existujúcich koncentrácií škodlivín v ovzduší a tým aj k zníženiu vplyvov na zdravie obyvateľov a zraniteľných ekosystémov. Zároveň dôjde k znížovaniu produkcie a zvyšovaniu sekvestrácie skleníkových plynov, ktoré umožní naplnenie požiadaviek Zelenej dohody (Green Deal) a ďalších požiadaviek EÚ na obdobie rokov 2021 – 2027, potrebných pre plnenie cieľov Zelenej dohody v rokoch 2030 - 2050. Jednou z hlavných oblastí, ktoré prispiejú k očakávanej zmene je energetika. A to najmä prostredníctvom zmenou palivovej základne, energetických úspor, vrátane zvýšenia energetickej efektivity budov, zvýšením podielu obnoviteľných zdrojov energie, uskladňovaním elektriny, atď. Zlepšenie kvality ovzdušia a zníženie vplyvov na klímu prispieje tiež ku zlepšeniu imidžu regiónu.

Zdôvodnenie:

Kvalita ovzdušia je viditeľným environmentálnym problémom v regióne s dopadom aj na ľudské zdravie a kvalitu ekosystémov. Napriek klesajúcej produkcií emisií sa nedarí významne znížiť prekračovanie limitov hlavných znečisťujúcich látok, najmä v územiah zaľažených dopravou a v oblastiach s prevládajúcim lokálnym vykurovaním domácností. Na uvedenom stave sa podieľajú najmä emisie z dopravy, vykurovania domácností, časti priemyselných zdrojov a tiež cezhraničné prenosy škodlivín z Moravsko-sliezskeho kraja (ČR) a Sliezskeho vojvodstva (PL). Ku kolísaniu koncentrácií znečisťujúcich látok prispieva aj poveternostná situácia v kombinácii s geomorfologiou úzkych dolín a klimaticky inverzných kotlín v časti kraja. Úloha ŽSK spočíva predovšetkým v iniciovaní spolupráce, monitoringu a koordinácii.

Zníženie emisií oxidu uhličitého o 55 % do roku 2030 na úroveň z roku 1990 (pozri Fit for 55 v rámci Zelenej dohody) si vyžaduje veľké zmeny už v návrhovom období Stratégie. Zahrnuje nielen opatrenia v oblasti znížovania produkcie skleníkových plynov, predovšetkým v energetike (zámena palív, rozvoj obnoviteľných zdrojov energie, úspory energií v rámci modernizácie budov, a ďalšie), ale tiež metódy sekvestrácie (zachytávania uhlíka z ovzduší).

Opatrenia a typy aktivít:

2.3.1 Znižovanie emisií zo zdrojov znečistenia ovzdušia

- ✓ Podpora výmeny kotlov na tuhé palivo v domácnostiach, vrátane podpory sociálne slabších obyvateľov, ktorí nedosiahnu na štandardné podmienky financovania výmeny kotlov
- ✓ Spolupráca pri zlepšovaní kvality ovzdušia v oblastiach s riadenou kvalitou ovzdušia s využitím medzinárodných a národných projektov (napríklad LIFE)
- ✓ Rozvoj monitorovania kvality ovzdušia

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK, prioritne oblasti s vysokou koncentráciou vykurovania domácností

2.3.2 Spolupráca na znížovaní cezhraničných vplyvov znečisťovania ovzdušia

- ✓ Presadzovanie zníženia vplyvov zdrojov z Česka a Poľska na úrovni SR (prípadne Európskej únie), vrátane bilaterálne/trilaterálneho rokovania na úrovni ŽSK - Moravskosliezsky kraj - Sliezské vojvodstvo
- ✓ Podpora spoločných projektov so zapojením krajov/vojvodstiev, univerzít, mimovládnych organizácií, podnikov i verejnosti (využitie skúseností z projektu Tritia)

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

2.3.3 Zlepšovanie bilancie skleníkových plynov

- ✓ Metodická podpora a koordinácia v oblasti mitigačných opatrení s cieľom znižovania produkcie skleníkových plynov v sídlach ŽSK (podpora tvorby SECAP, komunitnej energetiky, atď)
- ✓ Podpora princípov prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo (pozri pripravovanú nízkouhlíkovú Stratégiu)
- ✓ Identifikácia a širšie využívanie ďalších možností zachytávania uhlíka s dôrazom na prírode blízke opatrenia (ochrana rozsiahlejších starých lesov, mokradí a pod.)
- ✓ Komplexné riešenia na znižovanie emisií oxidu uhličitého a ďalších skleníkových plynov do roku 2030
- ✓ Znižovanie produkcie skleníkových plynov pri výrobe energie (zvyšovanie účinnosti pri výrobe energie, , zámena palív, energetické využívanie odpadov, uskladňovanie elektriny, atď.)
- ✓ Zvyšovanie podielu obnoviteľných zdrojov
- ✓ Zvýšenie energetickej efektívnosti budov v majetku alebo správe ŽSK, jeho príspevkových organizácií a iných subjektov verejného a súkromného sektora
- ✓ Metodická a koordinačná činnosť v smere k obciam ŽSK aj iným subjektom zameraná na podporu energetických úspor
- ✓ Vybudovanie siete regionálnych centier udržateľnej energetiky

Prioritná relevancia pre územie: celý ŽSK

Kľúčový indikátor:

- I.2.3.1 Oblast riadenia kvality ovzdušia - ORKO
- I.2.3.2 Emisie znečistujúcich látok

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Programy na zlepšenie kvality ovzdušia v oblastiach riadenia kvality ovzdušia (Žilina, Martin a Vrútky, Ružomberok a Likavka)
- Pripravovaná nízkouhlíková stratégia Žilinského kraja

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Pôda, biodiverzita a krajina)*

2.4 Zabezpečiť ochranu prírodných hodnôt

Požadovaná zmena:

Využitie cenných a príťažlivých území, najmä veľkoplošných chránených území, na zlepšenie udržateľného využívania krajiny i na udržanie imidžu kraja ako územia so zachovanými prírodnými hodnotami. Zabránenie ďalšiemu tlaku dopravných stavieb a inej infraštruktúry, nevhodnej urbanizácii, intenzívneho leso- a poľnohospodárstva na hodnotné časti prírody, zmena prístupu k cestovnému ruchu s cieľom podporiť citlivé formy CR na úkor jeho intenzívnej a masovej podoby. Je nevyhnutné zachovať a podporovať prieplastnosť a spojitosť krajiny, zabrániť jej ďalšej fragmentácii, zastaviť pokles biodiverzity a podporovať jej zachovanie a rozvoj ekosystémových služieb. Súčasťou komplexného prístupu je tiež ochrana poľnohospodárskej pôdy, lesov ochranných a osobitného určenia, obnova hospodárskych lesov s nevhodným drevinovým zložením, poškodzovaným pôsobením sucha a škodcov a obmedzenia šírenia inváznich a rozpínavých druhov.

Zdôvodnenie:

Zachovanie rozsiahlych, prírodne hodnotných území významne zvyšuje rozmanitosť, odolnosť, konkurencieschopnosť a atraktivitu Žilinského kraja.

Rastúci tlak na hodnotné časti prírody pôsobením intenzívneho cestovného ruchu, narastajúcej nevhodnej urbanizácii, fragmentácie a strát biotopov dopravnými stavbami, nevhodným leso- a poľnohospodárstvom a ďalšími aktivitami ohrozuje a znehodnocuje prírodný kapitál. Degradácia významnej časti lesných porastov v dôsledku kombinácie vplyvov nevhodného drevinového zloženia (zvlášť nepôvodné smrečiny), sucha a škodcov má významný vplyv na vodný režim krajiny, klímu a kvalitu pôd s dopadmi na pohodu obyvateľov.

V dôsledku zástavby dochádza k úbytku poľnohospodárskej pôdy a v dôsledku nevhodného spôsobu obhospodarovania k jej degradácii.

Povrchové vody sú ohrozené leso- i poľnohospodárskym (dusičnany, nerozpustné látky), priemyselným a komunálnym znečistením. V časti kraja jestvujú oblasti, ktoré nie sú odkanalizované, najmä v obciach do 2000 obyvateľov. Riešenie musí byť špecifické pre konkrétnu oblasť (alternatívne: odkanalizovanie s centrálnym čistením, decentralizované čistenie, apod.). Preferované budú také formy čistenia, ktoré znížia riziká znečistenia povrchových a podzemných vod.

Opatrenia a typy aktivít:

2.4.1 Zastavenie poklesu biodiverzity, strát biotopov a degradácie ekosystémov

- ✓ Zabránenie ďalšiemu zhoršeniu stavu zachovania významných druhov a stratám prioritných a inak významných biotopov
- ✓ Zabránenie ďalšiemu narušovaniu charakteristického rázu krajiny
- ✓ Obnova najcennejších častí prírodného dedičstva (druhových populácií, biotopov, segmentov krajiny)
- ✓ Metodická podpora územného rozvoja (zmien územných plánov) v zmysle integrovaného manažmentu krajiny, vrátane podpory vytvárania krajino-ekologických plánov
- ✓ Ochrana pred šírením inváznich a nepôvodných druhov
- ✓ Zlepšenie spolupráce so ŠOP s cieľom zlepšiť manažment národných parkov prostredníctvom rád národných parkov, vrátane urýchlenia zonácie národných parkov (napr. NAPANT).

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

2.4.2 Ochrana lesov a poľnohospodárskej pôdy

- ✓ Ochrana a udržateľná obnova lesa podľa podmienok biotopov, prirodzeného drevinového zloženia, multifunkčného využitia, vhodného manažmentu a očakávaných dopadov zmeny klímy
- ✓ Protierózne, vodozádržné, brehochranné a podobné opatrenia
- ✓ Ochrana poľnohospodárskej pôdy pred zastavovaním nevhodnou urbanizáciou a infraštruktúrou ako skladovacie priestory, dopravné stavby a ī.

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK (historické dedičstvo najmä regiónov Kysúc a Oravy)

2.4.3 Ochrana vôd, podpora výstavby vodárenskej infraštruktúry a čistenia odpadových vôd

- ✓ Ochrana existujúcich zdrojov povrchových a podzemných vôd
- ✓ Zvýšenie retencie vody v území
- ✓ Riešenie zásobovania pitnou vodou
- ✓ Riešenie čistenia komunálnych odpadových vôd v oblastiach s nízkym podielom odkanalizovania.

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK, prioritne regióny Kysuce, Orava, Horné Považie, Turiec

Kľúčový indikátor:

- **I.2.4.1 Podiel obyvateľov napojených na kanalizáciu s čistením odpadových vôd**
- Alt. Koeficient ekologickej stability krajiny

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Územné plány a súvisiace dokumenty
- Plán rozvoja vodovodov a kanalizácií
- Program starostlivosti o chránené územia a druhy

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Environmentálna výchova, vzdelávanie a osvetu)*

2.5 Rozvíjať environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu

Požadovaná zmena:

Verejnosť sa bude aktívne podieľať na prevencii a riešení kľúčových environmentálnych problémov regiónu. Environmentálne vzdelávanie, výchova a osvetu sú dôležitým predpokladom i nástrojom účinných environmentálnych riešení, najmä v oblastiach znečistenia ovzdušia z vykurovania domácností, obehového a odpadového hospodárstva, udržateľnej dopravy, ochrany prírody a krajiny, ochrany klímy a adaptácie na dopady jej zmeny a ī. EVVO by však mala byť súčasťou širšieho vzdelávania pre udržateľný rozvoj a mala by spolupôsobiť pri ďalších aktivitách, akými sú inovácie v oblasti životného prostredia, smart aktivity, miestna Agenda 21, environmentálny manažment a ďalšie.

Zdôvodnenie:

Potreba podporiť strategickú zmenu v oblasti životného prostredia zo strany verejnosti ŽSK, najmä v nových oblastiach, ktoré významne ovplyvnia život regiónu (požiadavky Zelenej dohody, obehové hospodárstvo, adaptácia na dopady zmeny klímy a pod.) a tiež potreba zastaviť miznutie skúseností ľudí s prírodou.

V kraji existuje potenciál rozvoja miestnej Agendy 21, environmentálneho manažmentu (napr. EMAS), smart aktivít, atď. na úrade ŽSK a v sídlach v kraji.

Časť verejnosti odmieta niektoré riešenia v oblasti ŽP, napríklad energetické využitie komunálneho odpadu, obmedzenie individuálnej automobilovej dopravy, obmedzovanie intenzívneho cestovného ruchu z dôvodu ochrany prírody, inštalácie OZE, niektoré adaptačné opatrenia atď. Ich uplatnenie si vyžaduje trpezzivú, dlhodobú a kvalitnú osvetu a informovanosť, nie ad hoc krátkodobé kampane.

Pre dosiahnutie environmentálne udržateľnej a sociálne spravodlivej budúcnosti pre mladú generáciu je nevyhnutné naučiť ľudí chápať dopady vlastného konania v globálnych súvislostiach.

Opatrenia a typy aktivít:

1.2.1 Príprava a implementácia strategických dokumentov v oblasti EVVO

- ✓ Spracovanie a postupná implementácia koncepcie EVVO ŽSK
- ✓ Metodická podpora EVVO v mestách ŽSK

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

1.2.2 Iniciatíva ŽSK v oblasti environmentálnych aktivít a inovácií

- ✓ Zavedenie, personálna a právna podpora environmentálneho manažmentu (napr. EMAS) na úrade ŽSK
- ✓ Podpora miestnej Agendy 21 v ŽSK a v sídlach kraja
- ✓ Spolupráca s KÚ MSK a úradom Sliezskeho vojvodstva v oblasti environmentálneho manažmentu, inovácií a zapojenia verejnosti do rozhodovania
- ✓ Spolupráca s inými subjektmi zaoberajúcimi sa EVVO (napríklad ŠOP SR, mimovládne organizácie, školy, a ďalšie)

Prioritná relevancia pre územie: celé regióny ŽSK, Horné Považie, Orava, Kysuce (spolupráca)

1.2.3 Osvetové aktivity pre verejnosť

- ✓ Podpora budovania a prevádzky ekocentier zameraných na širokú verejnosť
- ✓ Metodická podpora pre subjekty pohybujúce sa v oblasti EVVO
- ✓ Príprava dlhodobých informačných kampaní v oblastiach, kde sa dá predpokladať nízka akceptácia verejnosti (za všetky: výstavba zariadenia na energetické využitie odpadov)
- ✓ Realizácia iných aktivít pre verejnosť (deti aj dospelí)

- ✓ Podpora EVVO na školách a v neformálnom vzdelávaní

Prioritná relevancia pre územie: celý ŽSK

Kľúčový indikátor:

- I.2.5.1.1 Počet uskutočnených aktivít zameraných na podporu EVVO

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvety do roku 2025
- Stratégia Environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

PRIORITNÁ OBLASŤ 3. INFRAŠTRUKTÚRA

Strategický cieľ:

3. INFRAŠTRUKTÚRA PODPORUJÚCA UDRŽATEĽNÚ MOBILITU A TECHNICKÁ VYBAVENOSŤ ZLEPŠUJÚCA KVALITU ŽIVOTA

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Preprava osôb a nákladov)*

3.1 Zvýšiť atraktivitu verejnej osobnej dopravy a zlepšiť podmienky pre prevádzku intermodálnych dopravných systémov prepravy nákladov

Požadovaná zmena:

Proces zmeny je nastavený na zvrátenie dlhodobého trendu poklesu prepravných výkonov verejnej prepravy osôb. V cieľovom stave sa očakáva vyšší podiel prepravných výkonoch VOD ako v prípade IAD, čo sa prejaví v znížení dopravnej záťaže na cestnej sieti, znížením objemov produkcie škodlivín dopravou a v konečnom dôsledku zlepšením kvality životného prostredia. Nastane stav uplatnenia mobility vnímanej ako služby založenej na prevádzkovanie vzájomne zosúladeného a previazaného IDS (súčasťou ktorého sú v projekte ID ŽK definované jednotlivé prvky infraštruktúry autobusovej, železničnej, leteckej, cyklistickej a pešej dopravy) s výzbou na služby zdieľanej mobility v oblasti IAD. Autobusy na zavolanie - súčasť konceptu mobility na zavolanie - budú zavedené v lokalitách s nižším, resp. špecifickým dopravným dopytom, ktoré nie je možné efektívne obslužiť bežnými autobusmi a ako vhodnejšia sa javí obsluha nízko kapacitnými autobusmi. V preprave nákladov sa očakáva presun prepráv z cestnej nákladnej dopravy na IKD. V cieľovom stave sa priaznivý vplyv prevádzky IKD prejaví v znížení intenzity diaľkovej ťažkej nákladnej automobilovej dopravy na sieti diaľnic a rýchlostných ciest kraja s dopadom na zníženie objemov produkcie škodlivín.

Zdôvodnenie:

Kľúčovým aspektom vyššie uvedeného trendu mobility ako služby je posun spôsobu dopravy od osobného vlastníctva k mobilite poskytovanej ako služba s kombináciou dopravných služieb od poskytovateľov verejnej a súkromnej dopravy za ktorú môžu zákazníci platiť prostredníctvom jedného účtu. Mobilita ako služba reaguje na potreby zákazníkov v doprave prostredníctvom integrovaného plánovania cesty a platieb na princípe jedného nákupu.

Súčasný model mobility reprezentuje diverzifikovaný dopravný systém s nedostatočným uplatnením inteligentných prvkov riadenia a vzájomného previazania dopravy. Najväčší podiel deľbe prepravnej práce v ŽSK je podľa Dopravného modelu SURDM ŽSK vypočítaný pre IAD v hodnote 40%. Najnižší podiel v deľbe reprezentuje VOD v hodnote 24%. Dopyt po železničnej osobnej doprave ŽSK mal v období do konca roku 2014 stagnujúcu až klesajúcu tendenciu. Od roku 2015 bol zaznamenaný nárast počtu prepravených osôb v železničnej osobnej doprave – predovšetkým v neustále rastúcom vzťahu ŽSK s TNSK a s BASK -, ktorý spôsobilo zavedenie bezplatnej prepravy v novembri 2014. Od roku 2017, keď nastala konsolidácia podmienok dopravného dopytu, vývoj prepravy osôb so zostávajúcimi krajmi stagnuje až – ako v prípade BBSK – mierne klesá.

V rámci ŽSK existujú riedko osídlené územia, v ktorých autobusové spoje prepravujú minimálne množstvo cestujúcich, aj to len v občasných frekvenciach. V súčasnosti sa nehospodárne autobusové spoje rušia a práve tomuto trendu je možné zamedziť prostredníctvom autobusov na zavolanie.

Podľa rozvojových plánov Letiska Žilina bude letecká doprava spájať spádové územie Severozápadného Slovenska – vyznačujúce sa vysokým hospodárskym potenciálom so silným prepojením na zahraničné subjekty – s vybraným európskym zberným letiskom na ktorom môžu cestujúci vykonať prestup z ponuky nadvážujúcich letov.

Na území ŽSK sa vykonáva druhý najvyšší objem výkonov cestnej nákladnej dopravy v SR, čo súvisí s polohou kraja, s jeho cezhraničnými väzbami v najsilnejšom západnom smerovaní dopravy a lokalizáciou cestnej infraštruktúry Z TEN-

T. Z definovaného limitu 100 km pre prepravu cestnou dopravou v rámci IKD vyplýva postačujúca prevádzková činnosť Terminálu IKD v Žiline, zabezpečujúca nároky na prepravu IKD pre celé územie ŽSK a TNSK.

Opatrenia / typové aktivity:

3.1.1 Rozvíjať infraštruktúru zabezpečujúcu prevádzkovanie IDS:

- ✓ Vypracovať a aktualizovať príslušné dopravno-plánovacie dokumenty;
- ✓ Podporovať stavby diaľnic a rýchlostných ciest v úsekoch kapacitne uvoľňujúcich komunikácie s prevádzkou IDS;
- ✓ Podporovať stavby modernizácie a elektrifikácie železničných tratí v úsekoch zapojených do prevádzky IDS;
- ✓ Realizovať a podporovať stavebné úpravy ciest, MC, križovatiek zabezpečujúcich preferenciu VOD;
- ✓ Podporovať a realizovať výstavbu debarierizovaných terminálov IDS ako moderných prestupných bodov integrujúcich prevádzku železničných a autobusových staníc, terminálov leteckej dopravy;
- ✓ Podporovať a realizovať digitalizovanú výstavbu záchytných, odstavných a parkovacích plôch IAD, doplnkovej cyklistickej vybavenosti v mestách a obciach v okolí autobusových a železničných staníc, terminálov a prestupných bodov;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

3.1.2 Implementovať do praxe inteligentné dopravné systémy (ďalej aj "InDS") zabezpečujúce plynulosť IDS:

- ✓ Realizovať riadiace centrum IDS vrátane inteligentnej mobilnej aplikácie pre koncových užívateľov;
- ✓ Realizovať zariadenia InDS vo vozidlách VOD;
- ✓ Realizovať zariadenia InDS na cestnej sieti a križovatkách, na železničnej sieti, na termináloch, prestupných bodoch a zastávkach IDS;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

3.1.3 Rozvíjať infraštruktúru IKD:

- ✓ Podporovať modernizáciu železničných tratí IKD;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

- ✓ Podporovať výstavbu terminálov IKD, zriaďovacích staníc a ich pripojení k verejnej cestnej sieti;

Prioritná relevancia pre územie: región Horné Považie

Kľúčový indikátor:

- **I.3.1.1 Objem prepravy VOD a ID ŽK**
- **I.3.1.2 Rozsah ID ŽK**

Väzba na iné strategické dokumenty kraja:

- Územný plán VÚC ŽSK v znení Zmien a doplnkov č. 1 až 5;
- Stratégia udržateľného rozvoja dopravy a mobility ŽSK;
- Stratégia tvorby a budovania Integrovaného dopravného systému ŽSK;
- Budovanie cyklotrás na území ŽSK;
- Rozvoj infraštruktúry a riadiacich modelov pre intermodálnu prepravu / Rozvoj intermodálnej železnično-cestnej dopravy v krajinách Strednej a Východnej Európy do roku 2020;
- Analýza kombinovanej dopravy EÚ;

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR RK-LM

Špecifický cieľ:

3.2 Zvýšiť atraktivitu nízko emisnej cestnej dopravy a nemotorovej dopravy

Požadovaná zmena:

V kontexte zníženia emisií sa v ŽSK zvýší podiel zastúpenia osobných, nákladných vozidiel a vozidiel verejnej prepravy osôb s alternatívou trakciou, ktoré nahradia klasické vozidlá poháňané spaľovacím motorom. V uvedenej kategórii zmien regionálna a mestská samospráva dosiahne požadovaný stav formou preferencie nízko/bez emisných vozidiel vo verejnej hromadnej preprave osôb, prostredníctvom podpory lokalizácie servisnej vybavenosti pre elektromobilitu, formou vytvárania príaznivých podmienok pre vznik a spôsob fungovania nízko/bez emisných zón v osídlení.

Do kategórie bezemisnej dopravy je zaradená i cyklistická a pešia doprava, ktorej podpora v ŽSK bude pokračovať prostredníctvom podpory výstavby cyklistických a cyklistických/peších komunikácií. Ako najefektívnejšie príspevky cyklistickej dopravy k poklesu produkcie emisií uhlíka je možné zaradiť intervencie do výstavby cyklistických komunikácií v mestských aglomeráciách a cykloturistických trás v extravidláne.

Zdôvodnenie:

V decembri 2019 oznámená Európska Zelená dohoda reprezentuje strategiu, prostredníctvom ktorej sa má do roku 2050 dosiahnuť klimatická neutralita. Následný súbor návrhov na revíziu a aktualizáciu právnych predpisov EÚ Fit 55 uvádza záväzok zníženia emisií uhlíka o 55% (1990/2030). Okrem nepriamych dopadov na iné špecifické ciele sa uplatnenie záväzku zníženia emisií uhlíka o 55 % Dohody priamo premietne na špecifický cieľ atraktivity nízko emisnej cestnej dopravy a nemotorovej dopravy.

V kontexte strednodobej zmeny stupňa automobilizácie a motorizácie vozidiel so spaľovacím motorom boli vo všetkých pozorovaných kategóriach v SR zaznamenané najvyššie prírastky v ŽSK. Príčiny tohto stavu možno hľadať v pomerne nízkom východiskovom stupni automobilizácie a motorizácie v obdobiah direktívne riadenej ekonomiky, taktiež i v transformačnom období deväťdesiatych rokoch minulého storočia.

Vzájomný pomer počtu vozidiel so spaľovacím motorom a vozidiel s elektrickým + hybridným pohonom je značne nevyrovnaný, je vyjadrený viac ako sto násobkom vyššieho počtu osobných automobilov a motorových vozidiel so spaľovacím motorom. Nevyrovnaný stav je determinovaný pomerne krátkym obdobím od dátumu zavádzania opatrení na podporu rozvoja parku vozidiel s alternatívnym pohonom.

Problematiku rozvoja nízko/bez emisnej mobility v podstatnej miere ovplyvňuje i vybavenosť potrebná pre prevádzku vozidiel s alternatívnym pohonom. Vzhľadom na skoro nulové zastúpenie vozidiel s vodíkovým pohonom v premávke v SR ide o infraštruktúru viazanú na elektromobilitu (nabíjacie stanice, servisy pre elektromobily). V súčasnosti nie sú na Slovensku k dispozícii korektné, štatisticky garantované, sumárne dátá o lokalizácii, druhu a počte nabíjajúcich staníc v SR, ŽSK a v jeho okresoch. V európskom porovnaní poskytovania služieb elektromobility (z registrácií elektrických vozidiel, vyspelosti nabíjacej infraštruktúry a z vládných stimulov) je SR zaradená medzi najmenej pripravené štáty.

V rámci vnímania nízko/bez emisnej mobility sa v mestských aglomeráciách – výraznejšie ako vo vidieckej krajine – uplatňuje vyšší podiel objemov pravidelnej (práca a škola) cyklistickej a pešej dopravy. Vo vidieckej kultúrnej krajine prevláda cyklistická doprava nepravidelná, vo väčšine prípadov cykloturistická.

Opatrenia / typové aktivity:

3.2.1 Podporovať, modernizovať, debarierizovať a dekarbonizovať vozový park verejnej hromadnej dopravy, prioritne v rámci IDS:

- ✓ Rozvoj prímestskej, mestskej hromadnej dopravy a nekonvenčných autobusov na zavolanie realizovať na báze vozidiel s alternatívnym pohonom;
- ✓ Podporovať modernizáciu vozového parku železničnej dopravy;

- ✓ Podporovať aktivity a realizovať zariadenia umožňujúce prepravu bicyklov v železničnej a autobusovej doprave;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

3.2.2 Vytvárať podmienky pre rozvoj parku dopravných prostriedkov na alternatívny pohon:

- ✓ Podporovať rozvoj servisnej infraštruktúry pre elektromobilitu, vrátane nabíjajúcich staníc;
- ✓ Podporovať rozvoj servisnej infraštruktúry pre nákladné vozidlá na vodíkový pohon, vodíkové čerpacie stanice lokalizované prioritne na cestnej Z TEN-T;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

3.2.3 Prioritne rozvíjať infraštruktúru nemotorovej dopravy podporujúcu funkčnosť prevádzkovania IDS a kostrovú cyklistickú infraštruktúru ŽSK:

- ✓ Podporovať a realizovať cyklistické, cyklistické/pešie komunikácie;
- ✓ Podporovať a realizovať doplnkovú vybavenosť cyklistických komunikácií (odpočívadlá a odstavné zariadenia, nabíjacie stanice pre e-biky, servisné centrá, dopravné značenie, informačný systém);

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

3.2.4 Podporovať zriadenie nízkoemisných a bezemisných zón s použitím systémov intelligentnej mobility:

- ✓ Zriadenie zón v mestách a obciach, v rekreačnom území;
- ✓ Podporovať reštrikcie voči OA so spaľovacím motorom v nízkoemisných zónach;
- ✓ Podporovať zriadenie obytných zón v mestách a obciach s upraveným dopravným režimom;
- ✓ Podporovať stavebné úpravy obytných ulíc;
- ✓ Podporovať dopravnú obsluhu zón nízkoemisnou a bezemisnou dopravou;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

Kľúčový indikátor:

- I.3.2.1 Monitoring kvality ovzdušia ovplyvnenej dopravou (lokálne znečistenie ovzdušia merané na monitorovacích staniciach v ŽSK)
- I.3.2.2 Dĺžka nových komunikácií kostrovej siete ŽSK vyhradených pre cyklistickú dopravu

Väzba na iné strategické dokumenty kraja:

- Územný plán VÚC ŽSK v znení Zmien a doplnkov č. 1 až 5;
- Stratégia udržateľného rozvoja dopravy a mobility ŽSK;

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR RK-LM

Špecifický cieľ:

3.3 Zlepšiť dopravnú dostupnosť územia

Požadovaná zmena:

Zlepšenie vnútornnej dopravnej dostupnosti územia nastane primárne z dôvodu zabezpečenia optimálneho umiestnenia verejnej krajskej vybavenosti v centre ŽSK na území kraja, regionálnej vybavenosti v centrach prirodzených regiónov kraja, vybavenosti na lokálnej úrovni v centrach funkčných mestských oblastí. Charakteristickým znakom cieľového stavu bude vzájomná podobnosť lokalizácie príbuzných služieb verejnej a privátnej vybavenosti v rovnakých centrach.

Realizácia infraštrukturých, prevádzkovo-organizačných projektov cestnej, železničnej, cyklistickej a IDS dopravy vytvorí kvalitatívny pilier dopravnej dostupnosti územia. V uvedenom kontexte ide o kompletizáciu a digitalizáciu siete diaľnic D1 a D3, rýchlostnej cesty R3 a ich odpočívadiel na území ŽSK. V cestnej infraštrukture k zmene prispejú i rekonštrukcie prieťahov a realizácie obchvatov na cestách I. až III. triedy. Stav zlepšenej dopravnej dostupnosti v železničnej, cyklistickej doprave a IDS nastane zabezpečením systémovo analogických projektov ako v doprave cestnej.

Zlepšenú vonkajšiu dopravnú dostupnosť kraja, okrem diaľnic, rýchlostných ciest a modernizovaných železníc, zabezpečí i pravidelná regionálna medzinárodná letecká doprava prevádzkovaná na Letisku Žilina.

Zdôvodnenie:

Privátna vybavenosť je z princípu optimálne umiestnená v centrach regiónov nakoľko podlieha zákonitostiam efektívneho hospodárenia v liberálnom tržnom prostredí. V súpise vyhodnotenia prvých tridsiatich komplexných centier sa zo ŽSK umiestnilo 5 centier, pričom Žilina je uvedená na pozícii tretieho najsilnejšieho komplexného (verejná a privátna vybavenosť spolu) centra v poradí, po Bratislave a Košiciach. Dopravná gravitačná sila centier sa prejavuje v silnom dopyte po obsluhe územia cestnou a železničnou dopravou. Už samotná lokalizácia verejnej a privátnej vybavenosti v prirodzených spádových centrach významne zníži prepravné objemy a výkony generované dopravnou obsluhou územia.

Severný cestný koridor Bratislava – Žilina – Košice, tvoriaci hlavnú sídelnú a dopravnú rozvojovú os územia ŽSK, obslúži najvyšší podiel obyvateľov SR (46%). V severojužnom smerovaní rovnaké konštatovanie platí i pre koridor Skalité – Žilina – Martin – Banská Bystrica – Šahy. Porovnanie dostupnosti obyvateľov medzi najsilnejšími západo-východnými a severo-južnými koridormi však dokumentuje výraznú preferenciu západo-východného koridoru v hodnote až 74 %.

Nedostatky v príprave a budovaní/modernizovaní cestnej a železničnej siete lokalizovanej vo koridoroch TEN-T je potrebné hodnotiť na najvyššom stupni závažnosti. Absentujúce úseky diaľnic D1 a D3, rýchlosťnej cesty R3, modernizovaných železničných tratí majú priamy dosah na neuspokojivý stav dopravnej dostupnosti intenzívne osídlených území ŽSK, ktoré sa v cestnej doprave prejavujú nadlimitnou produkciou škodlivín z dopravného procesu.

Rozvojové plány Letiska Žilina predpokladajú investície použité na predĺženie vzletovej a pristávacej dráhy, na obnovu rádionavigačných a bezpečnostných zariadení, ktoré otvoria možnosti vykonávať pravidelnú medzinárodnú regionálnu leteckú dopravu na európske zberné letisko. V súvislosti so znovuzavedením pravidelnej leteckej dopravy na letisku Žilina je potrebné zabezpečiť bezpečnostnú certifikáciu letiska v súlade s legislatívou EÚ.

Vnútornú regionálnu dopravnú dostupnosť determinuje kvalita cestnej siete II. a III. triedy, stavebné a prevádzkové parametre regionálnych tratí. Regionálna cestná sieť sa vyznačuje výskytom bodových a líniowych závad, kritických nehodových lokalít a nedoriešenou problematikou kvality existujúcich prieťahov ciest cez obce, resp. výstavbou obchvatov na cestách II. a III. triedy. Konkurencieschopnosť prepravy osôb na regionálnych železničných tratiach je v porovnaní s IAD prakticky nulová, závislá od nevyhovujúcich kvalitatívnych parametrov tratí.

Opatrenia / typové aktivity:

3.3.1 Presadzovať stabilizáciu prirodzených spádových regiónov prostredníctvom uplatnenia polycentrických princípov územného plánovania:

- ✓ Podporovať stabilizáciu štruktúry prirodzených spádových regiónov na území ŽSK a SR;
- ✓ Lokalizovať verejnú vybavenosť v centrach prirodzených spádových regiónov na území ŽSK;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

3.3.2 Presadzovať dobudovanie, modernizáciu a digitalizáciu dopravnej infraštruktúry siete TEN-T, s prioritou infraštruktúry podmieňujúcej funkčnosť prevádzkovania IDS:

- ✓ Podporovať aktivity rozvoja a digitalizácie siete diaľnic, rýchlostných ciest a ciest I. tr. vrátane jej komplexnej servisnej vybavenosti digitalizovanými odstavnými a odpočinkovými plochami;
- ✓ Podporovať aktivity rozvoja siete železničných tratí medzinárodného až regionálneho významu vrátane jej technologickej a objektovej vybavenosti digitalizovanými stanicami/zastávkami, terminálmi;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

3.3.3 Rozvíjať, modernizovať a digitalizovať vybrané úseky siete ciest I., II., III. triedy a MC, regionálnych železničných tratí s prioritou infraštruktúry podmieňujúcej funkčnosť prevádzkovania IDS:

- ✓ Rekonštruovať prietahy ciest cez obce;
- ✓ Podporovať a realizovať výstavbu nových ciest i obchvatov obcí cestami;
- ✓ Podporovať a realizovať opravy mostných objektov cestnej siete;
- ✓ Podporovať a realizovať opravy MC;
- ✓ Odstraňovať bodové závady a kritické nehodové lokality;
- ✓ Podporovať modernizácie, rekonštrukcie a opravy regionálnych železničných tratí a ich technologického vybavenia;
- ✓ Zavádzať do praxe technologické zariadenia a kompletné inteligentné dopravné systémy na sieti ciest a železníc;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

3.3.4 Rozvíjať a modernizovať infraštruktúru leteckej dopravy:

- ✓ Realizovať modernizáciu vzletovej a pristávacej dráhy a bezpečnostných zariadení letísk v parametroch určených pre pravidelnú regionálnu medzinárodnú leteckú dopravu;
- ✓ Realizovať obnovu rádio navigačných zariadení na presné priblíženie;

Prioritná relevancia pre územie: región Horné Považie

Kľúčový indikátor:

- **I.3.3.1 Dĺžka nových/modernizovaných úsekov cestnej a železničnej siete**
- **I.3.3.2 Počet realizovaných projektov infraštruktúry leteckej dopravy Letisko Žilina**

Väzba na iné strategické dokumenty kraja:

- Územný plán VÚC ŽSK v znení Zmien a doplnkov č. 1 až 5;
- Stratégia udržateľného rozvoja dopravy a mobility ŽSK;

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR RK-LM

Špecifický cieľ:

3.4 Zlepšiť dostupnosť k energetickej infraštruktúre

Požadovaná zmena:

Klúčovými aktérmi zabezpečenia energetickej efektívnosti v oblasti elektroenergetiky v SR sú prevádzkovatelia prenosovej a distribučnej sústavy. Nimi navrhované a realizované opatrenia prispejú k znižovaniu strát v sústave a zároveň k znižovaniu energetickej náročnosti.

Prevádzkovateľ prenosovej sústavy zabezpečí bezpečnosť a spoľahlivosť dodávok elektriny na území SR a plnenie medzinárodných záväzkov prostredníctvom budovania nových vedení a obnovenia starších tak, aby bol zabezpečený pokles impedancie pri prenose a postupne odstavovanie 220 kV systému a jeho nahradá 400 kV systémom.

Distribúcia elektriny v SR je zabezpečená troma regionálnymi distribučnými sústavami (východ, stred a západ Slovenska) a cca 150 miestnymi (lokálnymi) distribučnými sústavami. Prevádzkovatelia distribučných sústav prispejú k zvyšovaniu energetickej efektívnosti prostredníctvom realizácie stavebných a technologických opatrení distribučných sústav.

Zdôvodnenie:

SR plní ciele prepojenosti prenosových sústav členských štátov Európskej únie do rokov 2020 a 2030 prijatých Radou EÚ. V oblasti infraštruktúry prenosu elektriny sú prioritou Slovenskej republiky projekty výstavby nových slovensko-maďarských a slovensko – českých cezhraničných prepojení (cez územie ŽSK). V oblasti infraštruktúry pre prepravu plynu je prioritným projektom dokončenie slovensko – poľského prepojenia.

Opatrenia / typové aktivity:

3.4.1 Podporovať rozvoj infraštruktúry prenosu a distribúcie elektrickej energie:

- ✓ Podporovať projekty infraštruktúry spoločného záujmu prenosu;
- ✓ Podporovať projekty infraštruktúry vybudovanej na napäťovej úrovni 400 kV ;
- ✓ Podporovať obnovu a modernizáciu prenosovej sústavy v zmysle princípu primeranosti;
- ✓ Podporovať obnovu, modernizáciu a rozširovanie distribučnej sústavy v zmysle princípu primeranosti;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

3.4.2 Podporovať rozvoj infraštruktúry v oblasti plynárenstva:

- ✓ Podporovať obnovu, modernizáciu a rozširovanie plynárenskej sústavy;
- ✓ Podporovať realizáciu trás a zdrojov diverzifikujúcich plynárenskú sústavu;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

3.4.3 Vytvárať podmienky pre efektívny rozvoj v sektore vykurovania a chladenia:

- ✓ Podporovať výstavbu nových systémov diaľkového vykurovania a chladenia;
- ✓ Modernizovať systémy diaľkového vykurovania a chladenia;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

Kľúčový indikátor:

- I.3.4.1 Nové realizované projekty prenosovej a distribučnej elektrifikačnej sústavy v ŽSK

Väzba na iné strategické dokumenty kraja:

- Integrovaný národný energetický a klimatický plán na roky 2021-2030;
- Územný plán VÚC ŽSK v znení Zmien a doplnkov č. 1 až 5;

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR RK-LM

Špecifický cieľ:

3.5 Zlepšiť digitálnu dostupnosť územia

Požadovaná zmena:

Primárna zmena súčasného stavu sa uskutoční v oblasti kvalitatívnych parametrov širokopásmového pripojenia umožňujúceho rýchly, bezpečný a nekomplikovaný prenos veľkých objemov dát s nízkou úrovňou latencie. Kvalitná infraštruktúra bezdrôtového širokopásmového pripojenia úrovne 5G a vyšších zároveň i pevných sieti poslednej mile pripojenia na internet je nevyhnutnou podmienkou pre zavedenie nových technológií internetu vecí a umelej inteligencie, od ktorých je v sektore dopravy závislá požadovaná zmena: inteligentná, udržateľná a odolná mobilita.

Európskou víziou je verejná správa, ktorá bude otvorená, efektívna a inkluzívna a ktorá bude poskytovať cezhraničné, personalizované a používateľsky prívetivé elektronické verejné služby všetkým občanom a podnikateľom v EÚ. Pri dizajne a poskytovaní lepších služieb sa budú využívať inovatívne prístupy a moderné digitálne technológie v súlade s potrebami a požiadavkami občanov a podnikateľov.

Zdôvodnenie:

Súčasné pokrytie osídleného územia SR bezdrôtovým širokopásmovým pripojením na internet je dominantne zabezpečené na úrovni sieti 4G, v riedko osídlených oblastiach na úrovni sieti 3G, prípadne bez pokrycia signálom. Najvyššia priorita v oblasti dopravy ŽSK – IDS – je priamo závislá od podmienok ktoré pre nasadenie inteligentných dopravných systémov vytvoria pevné a bezdrôtové siete širokopásmového pripojenia na internet. Funkčná a moderná verejná správa, poskytujúca kvalitné služby pre občanov a podnikateľov, vytvárajúca dobre nastavené regulačné a bezpečné prostredie, bude dôležitým faktorom úspešnej digitálnej transformácie ekonomiky a celej spoločnosti. Zvýšenie produktivity jej služieb je spojené s využívaním metód a aplikácií umelej inteligencie, náročných na kvalitu digitálnej infraštruktúry

Opatrenia / typové aktivity:

3.5.1 Podporovať rozvoj a skvalitnenie prenosovej kapacity infraštruktúry internetu vecí a umelej inteligencie:

- ✓ Podporovať rozvoj pevných optických chrbticových sietí a sietí poslednej mile pripojenia na internet;
- ✓ Podporovať skvalitnenie súčasného plošného pokrycia vidieckeho územia kraja mobilným širokopásmovým pripojením na internet signálom siete 4 G;
- ✓ Podporovať rozvoj pokrycia územia kraja mobilným širokopásmovým pripojením na internet signálom siete 5 G a následných sietí;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

3.5.2 Rozvíjať a zlepšiť prístup k informáciám, ku komunikačným technológiám, zlepšiť ich využívanie a kvalitu v pôsobnosti ŽSK:

- ✓ Vytvoriť / kooperovať s existujúcimi vlastníkmi chrbticovej optickej siete dátovú infraštruktúru prepájajúcu Úrad ŽSK s jeho krajskými a príspevkovými organizáciami;
- ✓ Pri zachovaní vysokej triedy bezpečnosti zabezpečiť pre sieť a informačné systémy ŽSK aplikácie využívajúce internet vecí a umelú inteligenciu;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

3.5.3 Realizovať verejnú Wi-Fi siet:

- ✓ V budovách ŽSK a ním riadených krajských organizáciách;
- ✓ Na dotovaných linkách autobusových dopravcov/ prioritne v rámci IDS ŽSK;

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

Kľúčový indikátor:

- I.3.5.1 Rýchly a super rýchly širokopásmový prístup domácností ŽSK a SR na internet

Väzba na iné strategické dokumenty kraja:

- Stratégia digitálnej transformácie Slovenska 2030;
- Inteligentný a lepší Žilinský samosprávny kraj, projekt v realizácii, trvanie projektu: 5/2020 – 10/2022;

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR RK-LM

PRIORITNÁ OBLASŤ 4. SOCIÁLNA STABILITA

Strategický cieľ:

4. DOSIAHNUŤ UDRŽATEĽNÚ KVALITU ŽIVOTA PODPORENÚ DOSTUPNOSŤOU SLUŽIEB

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Služby zamestnanosti)*

4.1 Udržať a vytvárať dobré pracovné príležitosti

Požadovaná zmena:

Vznikne funkčný systém služieb zamestnanosti, informačných služieb a poradenstva zameraný na zlepšenie prístupu všetkých obyvateľov k dobrým pracovným príležitosťam, ktorý bude viesť k zvýšeniu ekonomickej aktivity obyvateľstva a rastu zamestnanosti predovšetkým na vidieku s pozitívnym dopadom na udržateľný rozvoj vidieka.

Zdôvodnenie:

Zamestnanosť je klúčovým ukazovateľom rozvoja územia, kvality života. Z dôvodu starnutia obyvateľstva a legislatívnymi opatreniami v sociálnej oblasti sa predĺžuje obdobie ekonomickej aktivity obyvateľov a to si vyžaduje nové prístupy k službám zamestnanosti, informačným a poradenským službám a zabezpečeniu vhodných pracovných príležitostí pre všetky vekové skupiny a znevýhodnené skupiny obyvateľstva. Žilinský kraj je významným zdrojom pracovnej sily pre susediace regióny SR a ČR.

Opatrenia a typy aktivít:

4.1.1 Zlepšenie prístupu obyvateľov k službám zamestnanosti

- ✓ podpora pracovného poradenstva,
- ✓ vytváranie spoločných informačných služieb a infraštruktúry,
- ✓ podpora personalizovaných služieb zamestnanosti,
- ✓ programy na prechod zo školy do zamestnania,
- ✓ zapájanie neverejných poskytovateľov pri zlepšení prístupu obyvateľov k službám zamestnanosti, programy "rýchleho nasadenia" služieb zamestnanosti, s dôrazom na odbornú profiláciu klientov úradov práce.

4.1.2 Podpora vytvárania pracovných príležitostí pre znevýhodnené skupiny obyvateľov

- ✓ vytváranie spoločných podnikateľských služieb a infraštruktúry,
- ✓ podpora ekosystému sociálneho podnikania,
- ✓ podpora miestnych dodávateľsko – odberateľských vzťahov od sociálnych podnikateľov,
- ✓ spoločné projekty aktérov na vytváranie nových pracovných miest,
- ✓ pilotné aktivity a projekty v oblasti zamestnanosti znevýhodnených skupín obyvateľstva,
- ✓ zavádzanie prístupu riadenia rozmanitosti (diversity management),
- ✓ spracovanie a prezentovanie príkladov dobrej praxe.

4.1.3 Podpora flexibilných foriem práce

- ✓ spoločné iniciatívy aktérov na vytváranie nových pracovných miest,
- ✓ pilotné aktivity a projekty v oblasti zamestnanosti znevýhodnených skupín obyvateľstva,
- ✓ podpora flexibilných foriem práce,
- ✓ podpora služieb so zameraním na zosúladovanie rodinného a pracovného života s dôrazom na mladé rodiny.

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK, komplexné riešenia lokality MRK a odľahlé vidiecke oblasti regiónov ŽSK

Klúčový ukazovateľ:

- I.4.1.1 Zamestnanosť
- I.4.1.2 Zamestnanosť vo vekovej skupine 50+

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Stratégia pre inteligentnú špecializáciu SR (návrh)
- Digitálna agenda pre Európu
- Stratégia hospodárskej koncepcie Slovenska 2030
- Vízia a stratégia rozvoja Slovenska
- Agenda 2030
- Národná stratégia zamestnanosti
- Partnerská dohoda (v návrhu, zverejnená)
- Operačný program Slovensko (zverejnený návrh)

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

Špecifický cieľ: (*Tematická podoblast: Sociálne služby a zdravotná starostlivosť*)

4.2 Zabezpečiť moderné, dostupné, kvalitné a efektívne služby zdravotnej starostlivosti a sociálne služby

Požadovaná zmena:

Demografické starnutie obyvateľstva a zhoršujúci sa zdravotný stav obyvateľov v Žilinskom kraji očakáva viacero zmien. Jednou z požadovaných zmien je vybudovanie modernej, kvalitnej, dostupnej a integrovanej zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb. V oblasti sociálnych služieb je potrebné zvýšiť úroveň a dostupnosť služieb, s dôrazom na prácu s komunitou. Pre zvýšenie komplexného prístupu v riešení sociálnych problémov je potrebné zapojiť do spolupráce kľúčových aktérov a pri poskytovaní služieb zohľadniť individuálne potreby občanov.

V oblasti zdravotnej starostlivosti je očakávanou zmenou saturovaná sieť poskytovateľov zdravotnej starostlivosti pre všeobecnú ambulantnú a špecializovanú starostlivosť. Ďalej je potrebné vybudovať absentujúce typy zdravotníckych zariadení, napr. pre pacientov s neuro-degeneratívnymi ochoreniami, pre stavy vyžadujúce intenzívnu starostlivosť a pod. Očakávanou zmenou je taktiež rozšírenie kapacity a dostupnosti niektorých služieb – napr. paliatívna starostlivosť, hospicová starostlivosť, domáca ošetrovateľská starostlivosť, rehabilitačné a terapeutické služby ako aj zlepšenie prevencie a podpory zdravia.

Zdôvodnenie:

Na základe analýz a prieskumov bolo identifikovaných viacero problémov v oblasti sociálnych služieb. Sú nimi napr. potreba zvyšovania úrovne a dostupnosti sociálnych služieb, s dôrazom na seniorov; slabá orientácia na prácu s komunitou; nízka úroveň spolupráce kľúčových aktérov pre zvýšenie komplexného prístupu v riešení sociálnych problémov; chýbajúce zohľadnenie individuálnych potrieb pri poskytovaní sociálnych služieb; nedostatok služieb pre ľudí so špecifickými potrebami (marginaliz. komunity s dôrazom na MRK); nedostatok pracovníkov pre terénné a nízka úroveň informovanosti občanov o poskytovaných sociálnych službách a súvisiacich zdravotných službách na území ŽSK.

V oblasti zdravotnej starostlivosti bolo identifikovaných tiež viacero problémov, ako napr. nedostatočne saturovaná sieť poskytovateľov zdravotnej starostlivosti pre všeobecnú ambulantnú a špecializovanú starostlivosť; nedostatočné kapacity pre niektoré služby – paliatívna starostlivosť, hospicová starostlivosť, domáca ošetrovateľská starostlivosť; nižšia atraktivita niektorých lokalít pre výkon zdravotníckych povolaní; nedostatočná aplikácia telemedicínskych technológií do praxe; nedostatok rehabilitačných a terapeutických služieb; absencia viacerých typov zdravotníckych zariadení, napr. pre pacientov s neuro-degeneratívnymi ochoreniami, pre stavy vyžadujúce intenzívnu starostlivosť a pod. a zanedbaná prevencia a podpora zdravia.

Opatrenia a typy aktivít:

4.2.1 Skvalitnenie a rozvoj infraštruktúry zdravotníckych zariadení a sociálnych služieb

- ✓ investície do výstavby a modernizácie infraštruktúry zdravotnej starostlivosti,
- ✓ zadefinovanie pevnej siete poskytovateľov zdravotnej starostlivosti pri zohľadnení demografie a geografie a geomorfológie,
- ✓ modernizácia existujúcich a rozvoja novovznikajúcich zdravotníckych zariadení,
- ✓ etablovanie inovatívnych zdravotníckych zariadení a foriem poskytovanej starostlivosť, napr. neuro-rehabilitačné centrá, centrá pre pacientov s neuro-degeneratívnymi ochoreniami, centrá pre stavy vyžadujúce intenzívnu starostlivosť, centrá podpory, zariadenia pre poskytovanie rehabilitačných a terapeutických služieb a pod.,
- ✓ integrácia a využívanie telemedicínskych technológií a digitalizácie do praxe v zdravotníctve,
- ✓ podpora ambulantnej lekárskej starostlivosti s cieľom jej lepšej dostupnosti,
- ✓ rozvoj infraštruktúry potrebnej pre poskytovanie nových a moderných typov sociálnych služieb, vrátane rodinných typov služieb,

- ✓ rekonštrukcia existujúcich zariadení na zariadenia komunitného typu za účelom deinštitucionalizácie pobytových sociálnych služieb, služieb sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurateli,
- ✓ využívanie moderných technológií v sociálnych službách,
- ✓ podpora infraštruktúry pre špecializované služby,
- ✓ investície do výstavby a modernizácie zariadení sociálnych služieb.

4.2.2 Posilnenie podpory a spolupráce poskytovateľov sociálnych služieb pri plánovaní a prevádzkovaní sociálnych služieb pre ľudí v nepriaznivej sociálnej situácii

- ✓ zabezpečenie nástrojov na monitoring a vyhodnocovania potrieb občanov,
- ✓ vznik partnerstiev na miestnej a regionálnej úrovni pri plánovaní opatrení v sociálnej oblasti,
- ✓ zrovnoprávnenie financovania verejných a neverejných poskytovateľov sociálnych služieb a vyššia miera zapájania neverejných poskytovateľov do poskytovania sociálnych služieb,
- ✓ podpora integrácie poskytovaných sociálnych služieb s inými typmi verejných služieb (ako napr. služby zamestnanosti, zdravotnej služby,...) za účelom realizácie tzv. case managementu,
- ✓ podpora vzniku a fungovania poskytovateľov schopných zabezpečovať potrebné spektrum sociálnych služieb, služieb sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurateli
- ✓ posilnenie práce s komunitou a zlepšovanie postojov verejnosti k prijímateľom sociálnych služieb,
- ✓ podpora a rozvoj terénnych foriem sociálnych služieb a zdravotnej starostlivosti, napĺňanie a využívanie informačného systému o poskytovaní sociálnych služieb.

4.2.3 Posilnenie prevencie a podpory duševného a telesného zdravia

- ✓ zriadenie zdravotníckych centier prevencie podpory duševného a telesného zdravia,
- ✓ skvalitnenie vzdelávania a výchovy k zdravému životnému štýlu (vo všetkých vekových kategóriách obyvateľov, vrátane výchovy k zdraviu na školách),
- ✓ pravidelný monitoring a hodnotenie zdravotného stavu obyvateľov,
- ✓ zavedenie pozície školských a komunitných sestier,
- ✓ preventívne, terapeutické programy v oblasti duševného a telesného zdravia,
- ✓ rozvoj športu a športových aktivít ako preventívneho modelu podpory zdravia.

4.2.4 Zvýšenie atraktívnosti práce v sociálnych službách

- ✓ analýza potrieb pracovníkov v zariadeniach sociálnych služieb,
- ✓ investície do zlepšenia pracovného prostredia,
- ✓ zavedenie systému celoživotného vzdelávania,
- ✓ rozšírenie kapacít o nových pracovníkov,
- ✓ zavedenie duálneho vzdelávania v sociálnych službách.

4.2.5 Zvyšovanie atraktivity zdravotníckeho povolania a práce v zdravotníctve

- ✓ vytváranie podmienok pre zvýšenie atraktivity lokality kraja pre výkon zdravotníckych povolení,
- ✓ vytváranie podmienok pre stabilizáciu ľudských zdrojov v zdravotníctve,
- ✓ vytváranie podporných modelov pre udržateľnosť ľudských zdrojov v zdravotníctve,
- ✓ podpora vzdelávania zdravotníckych pracovníkov.

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

Kľúčový indikátor:

- I.4.2.1 Pomer klientov zo zariadení zapojených do procesu DI, ktorí zostali v zariadení, voči klientom, ktorí bývajú samostatne
- I.4.2.2 Počet zastabilizovaných poskytovateľov zdravotnej starostlivosti na území Žilinského kraja, podľa aktuálnych potrieb a kritérií na dostupnosť

Väzba na iné strategické dokumenty kraja:

- Koncepcia rozvoja sociálnych služieb Žilinského samosprávneho kraja na roky 2019 – 2023
- SMART koncepcia v oblasti sociálnych inovácií Žilinského samosprávneho kraja na roky 2021-2025 s výhľadom do roku 2030
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja pre roky 2014 – 2020
- Návrh Vstupnej správy pre spracovanie PHSR/IÚS Žilinského kraja

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Služby pre komunitu)*

4.3 Posilniť rozvoj služieb pre komunitu

Požadovaná zmena:

Pre posilnenie a rozvoj služieb pre komunitu v Žilinskom kraji je potrebných niekoľko klúčových zmien. Sú nimi zlepšenie dostupnosti infraštruktúry pre voľnočasové aktivity v komunite a zavedenie finančných nástrojov na podporu služieb pre komunitu na miestnej úrovni.

Pre zlepšenie kvality a dostupnosti nájomného bývania je potrebné okrem investičných aktivít zameraných na výstavbu dostupných nájomných bytov, zlepšiť spoluprácu a koordináciu aktérov pri riešení dostupnosti bývania.

Pre zlepšenie prevencie negatívnych javov a zvýšenie bezpečnosti v Žilinskom kraji je potrebné zavedenie efektívnych preventívnych programov za účasti všetkých klúčových aktérov, vytvorenie spoločného systému zberu údajov o trestnej a protispoločenskej činnosti, ako aj zavedenie monitoringu ohrozených skupín obyvateľstva.

Zdôvodnenie:

Na základe analýz a prieskumov bolo identifikovaných viacero problémov v oblasti služieb pre komunitu v Žilinskom kraji. Sú nimi napr. zlá dostupnosť infraštruktúry pre voľnočasové aktivity v komunite, absencia finančných schém a nadačných fondov na miestnej úrovni a nezáujem aktérov poskytovať služby pre komunitu.

V oblasti dostupnosti kvalitného bývania bolo identifikované dlhodobé neriešenie otázky dostupného nájomného bývania, ako aj nedostatočná spolupráca a koordinácia aktérov pri riešení dostupnosti bývania.

V oblasti prevencia a bezpečnosti obyvateľstva bolo zistené zvýšenie nárastu trestnej činnosti mladistvých pod vplyvom návykových látok a negatívneho vplyvu sociálnych sietí. Súčasne bol identifikovaný neexistujúci jednotný systém zberu údajov o trestnej a protispoločenskej činnosti ako aj monitoring ohrozených skupín obyvateľstva. Ďalším problémom je nedostatok kvalifikovaných pracovníkov, resp. dobrovoľníkov pôsobiacich v oblasti prevencie kriminality.

Opatrenia a typy aktivít:

4.3.1 Investície do služieb pre komunitu

- ✓ modernizácia infraštruktúry pre voľnočasové aktivity v komunite,
- ✓ investície do revitalizácie nevyužívaných objektov vo vlastníctve VS v prospech iniciatív a projektov podporujúcich komunitný život, vrátane kultúrnych služieb (knížnice, čítarne, kluby a pod.),
- ✓ dobudovanie a modernizácia zariadení/priestorov pre športové a dobrovoľnícke aktivity a záujmovú činnosť.

4.3.2 Posilnenie podpory a spolupráce aktérov v oblasti komunitných služieb

- ✓ vznik partnerstiev na miestnej a regionálnej úrovni pri plánovaní a poskytovaní služieb pre komunitu,
- ✓ nastavenie finančných schém na podporu komunitného života na miestnej úrovni,
- ✓ zavedenie nových foriem práce s komunitou a podpora dobrovoľníctva,
- ✓ budovanie kapacít aktérov realizujúcich aktivity na posilnenie komunity,
- ✓ podpora ekosystému podporujúceho fungovanie sociálnej ekonomiky.

4.3.3 Zlepšenie kvality a dostupnosti nájomného bývania

- ✓ výstavba dostupného nájomného bývania,
- ✓ modernizácia nájomného bývania,
- ✓ zlepšenie podmienok v prístupe ku pitnej vode a kanalizácii vo vybraných oblastiach a v súvislosti s vybranými cielovými skupinami,
- ✓ spolupráca a koordinácia aktérov pri riešení dostupnosti bývania.

4.3.4 Zlepšenie prevencie sociálno-patologických javov a zvýšenie bezpečnosti

- ✓ tvorba jednotného informačného systému zberu údajov o trestnej a inej protispoločenskej činnosti,
- ✓ pravidelný monitoring subjektívneho vnímania bezpečnosti občanmi s dôrazom na rizikové skupiny obyvateľstva,
- ✓ podpora aktivít hasičov a záchranárov,
- ✓ podpora partnerstva v oblasti prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti,
- ✓ podpora občianskej participácie a deradikalizácie v rámci prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti,
- ✓ budovanie odborných kapacít poskytovateľov služieb pri ochrane zdravia a života obyvateľov v územnej pôsobnosti kraja,
- ✓ podpora preventívnych programov zameraných na vybrané sociopatologické javy na školách a u ďalších rizikových skupín obyvateľstva s dôrazom na minoritné skupiny obyvateľstva,
- ✓ podpora vytvárania nízko prahových centier pre deti a mládež,
- ✓ prepojenie verejných a neverejných poskytovateľov služieb pri ochrane zdravia a života obyvateľov,
- ✓ vytváranie podmienok pre vznik a činnosť poskytovateľov služieb pri ochrane zdravia a života obyvateľov,
- ✓ informačné kampane, osveta, vzdelávanie.

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

Kľúčový indikátor:

- I.4.3.1 Objem finančných prostriedkov VÚC určených na podporu aktivít podporujúcich komunitný život
- I.4.3.2 Počet trestných činov a inej protispoločenskej činnosti

Väzba na iné strategické dokumenty kraja:

- Komparatívna analýza Žilinského kraja a jeho okresov v súvislosti splnením cieľov politiky súdržnosti EÚ 2021 -2027
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja pre roky 2014 – 2020
- Návrh Vstupnej správy pre spracovanie PHSR/IÚS Žilinského kraja

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

PRIORITNÁ OBLASŤ 5. IDENTITA A SEBESTAČNOSŤ

Strategický cieľ:

5. ATRAKTÍVNE, KONKURENCIESCHOPNÉ, ODOLNÉ A UDRŽATEĽNÉ REGIÓNY

Špecifický cieľ: (*Tematická podoblasť: Udržateľná miestna ekonomika, ekosystémové služby, príroda a krajina*)

5.1 Rozvíjať miestnu ekonomiku založenú na udržateľnosti ekosystémových služieb

Požadovaná zmena:

V Žilinskom kraji je rozvinutá miestna ekonomika orientovaná na udržateľné využívanie prírodných zdrojov. Inštitúcie, obyvatelia a návštevníci kraja sú motivovaní ku preferenčnej spotrebe miestnych tovarov a služieb v konkurencieschopných, nadregionálne a medzinárodne obchodovateľných odvetviach miestnej ekonomiky. Miestna ekonomika zvyšuje svoju odolnosť voči hrozbám negatívnych dopadov a mimoriadnym udalostiam spojených s klimatickými zmenami. Územie zvyšuje svoju potravinovú a energetickú sebestačnosť. Aktéri v území podporujú posilňovanie komunít a vytváranie príležitostí pre mladých ľudí. Spoločne vytvárajú systém kontinuálnej územnej spolupráce, tvorby a realizácie integrovaných rozvojových politík a vytvárajú funkčné a vyvážené modely udržateľného využívania prírody a krajiny zabezpečujúce sociálnu a hospodársku prosperitu miestneho obyvateľstva.

Zdôvodnenie:

Územné systémy podpory miestnej ekonomiky (napríklad vytváranie komplexných regionálnych a miestnych potravinových systémov, podpora miestne špecifického kultúrneho a kreatívneho priemyslu...) prispievajú ku zvyšovaniu sebestačnosti a identite územia a podporujú multiplikáciu finančných zdrojov

Ekologizácia výroby a spracovania produktov pôdohospodárstva, ktorá vychádza z princípov udržateľnosti ekosystémových služieb, prispeje ku zachovaniu biodiverzity a riešeniu klimatickej výzvy. Na globálne trendy v poľnohospodárstve a lesníctve (napr. agroekologické postupy, agrolesníctvo, podpora komunitných aktivít produkcie a spotreby potravín v urbanizovaných územiach...) je vhodné reagovať zlepšovaním územnej spolupráce a uplatňovaním integrovaného prístupu napríklad vytváraním synergíi s rozvojom udržateľného cestovného ruchu.

Žilinský kraj má mimoriadne vysoký endogénny potenciál prírodného a kultúrneho bohatstva a ekosystémových služieb v podobe produkčných služieb lesníctva, poľnohospodárstva a kultúrnych služieb rekreácie, ekoturizmu, estetických vzťahov, umenia, duchovna, vzdelenávania a vedy a morálnych vzťahov ku prírode a krajine. Ekosystémové služby majú potenciál generovať miestne špecifickú vyššiu pridanú hodnotu pre miestnu ekonomiku a vytvárajú príležitosti pre akumuláciu finančného a znalostného kapitálu ako predpokladu pre zabezpečenie atraktívneho a kvalitného života obyvateľov v území.

Predpokladom je vhodné uchopenie udržateľného využitia potenciálu vysokej rozmanitosti prírody a krajiny, kde cca 60 % územia kraja tvoria územia s rôznym stupňom ochrany, pričom časť regiónov kraja patrí k najnavštievanejším v rámci Slovenska (napr. Liptov – Nízke Tatry, Orava – Západné Tatry, Terchovská dolina, Veľká a Malá Fatra a ďalšie).

Opatrenia a typy aktivít:

5.1.1. Vytvoriť systémové rámce pre integrovaný rozvoj miestnej ekonomiky

- ✓ Vypracovanie metodiky s principmi a mechanizmami fungovania udržateľnej miestnej ekonomiky
- ✓ Spracovanie detailnej analýzy a návrhu vytvárania zdieľanej verejnej infraštruktúry na podporu podnikania v sektore miestnej ekonomiky (podpora podnikania, transfer inovácií, inkubátory, huby, služby CŽV a CŽP,...) v mestskom aj vidieckom prostredí
- ✓ Hĺbková analýza konkurencieschopnosti sektorov miestnej ekonomiky

- ✓ Vytváranie partnerstiev aktérov územnej spolupráce na podporu miestnej ekonomiky
- ✓ Vytvorenie modelu previazania národných sektorových projektov a rezortných inštitúcií s aktivitami, inštitúciami a kapacitami aktérov územnej spolupráce

5.1.2. Ekologizovať a udržateľným spôsobom rozvíjať kľúčové odvetvia miestnej ekonomiky

- ✓ Zvyšovať podiel fariem v systéme ekologickeho poľnohospodárstva a spotreby produktov ekologickeho poľnohospodárstva
- ✓ Podporovať revitalizáciu a zachovanie ekologickej foriem obhospodarovania pôdy, tradičnej rastlinnej a živočíšnej výroby a produkcie tradičných potravinárskych výrobkov
- ✓ Podporovať zavádzanie kombinácie poľnohospodárskej produkcie a pestovania drevín na pôde formou agrolesníckych systémov s cieľom zvyšovať biodiverzitu, znižovať uhlíkovú stopu, zabráňovať vysúšaniu, erózii a degradácii pôdy a stimulovať udržateľnú produkciu zdravých potravín v podmienkach zmeny klímy
- ✓ Podpora welfare prístupu v chove hospodárskych zvierat
- ✓ Podporovať digitalizáciu v pôdohospodárstve (napr. presné poľnohospodárstvo, digitalizácia lesného hospodárstva a ochrany lesov, digitalizácia dodávateľsko-odberateľských vzťahov, využívanie sociálnych médií,...)
- ✓ Vytváranie regionálnych a miestnych potravinových systémov, krátkych dodávateľských reťazcov, potravinovej banky,...
- ✓ Podpora regionálnych výrobcov a spracovateľov (systém označovania kvality, pôvodu, originality,... producentov)
- ✓ Podpora vytvárania diverzifikovaných predajných kanálov, distribučných a logistických uzlov
- ✓ Zapojenie územnej samosprávy do vytvárania a spoločného manažmentu potravinových reťazcov (napr. stravovacie zariadenia v školských, zdravotníckych a sociálnych zariadeniach) a zavedenie spoločensky zodpovedného obstarávania tovarov a služieb s preferenciou spotreby miestnych produktov, programy podpory zdravia obyvateľstva, potreby miestnych produktov,...
- ✓ Podpora zavádzania udržateľného hospodárenia a multifunkčného využitia lesov, podpora neštátnych vlastníkov pri transformácii na udržateľné obhospodarovanie a zhodnocovanie ekosystémových služieb lesa
- ✓ Revitalizácia rozmanitej drevovýroby, zvyšovanie sekvestrácie uhlíka napr. v podobe zhodnocovania dreva vo výrobkoch dlhodobej spotreby vyšším využívaním dreva v architektúre, stavebníctve a pod.
- ✓ Prehĺbenie spolupráce s inštitúciami vyššieho vzdelávania, vedy a výskumu (napr. s Drevárskou fakultou a Lesníckou fakultou TUZVO, rôznymi fakultami architektúry, odbornými SOŠ) v oblasti lesníctva, ekológie, spracovania dreva a stavebníctva

5.1.3. Zvýšiť podiel udržateľného cestovného ruchu v miestnej ekonomike

- ✓ Vypracovať štandardy a odporúčania pre systémový rozvoj udržateľného cestovného ruchu pre špecifické územia Žilinského kraja (chránené územia, strediská CR, vodné plochy a ich zhodnocovanie, prírodný turizmus,...)
- ✓ Navrhnuť systémové kroky, aby sa cestovný ruch stal hybnou silou, akcelerátorom a integrátormi miestnej ekonomiky (spotreba miestneho obyvateľstva a návštevníkov územia) – napr. spracovanie odporúčaní pre rozvoj udržateľného cestovného v súlade s princípmi fungovania udržateľnej miestnej ekonomiky
- ✓ Vytvárať a posilňovať partnerstvá aktérov územnej spolupráce v oblasti CR a prepojení na ďalšie odvetvia miestnej ekonomiky
- ✓ Systémovo dobudovať nevyhnutnú infraštruktúru CR vrátane doplnkových služieb akými sú napr. hygienické zariadenia, parkovacie a logistické systémy, doplnková infraštruktúra pohybových trás, návštevnícke, edukačné a animačné centrá a pod.
- ✓ Rozvíjať sieť cyklotrás a doplnkové siete rôznorodých zimných a letných pohybových trás
- ✓ Podporovať digitalizáciu destinačných služieb a zavádzanie nových technológií vrátane digitalizácie interpretácie prírody, kultúry, technických pamiatok, verejných priestranstiev, objektov,...

- ✓ Znižovať negatívne dopady nadmerného cestovného ruchu zvlášť v chránených a hodnotných prírodných územiach, zavádzať systémy manažmentu návštevníka a odporúčacie systémy, zavádzať ekologickú dopravu v exponovaných centrálach cestovného ruchu (Demänovská dolina a pod.), pri významnejších investíciách pripravovať vopred komplexné dopadové štúdie a uplatňovať integrované plánovanie

5.1.4. Pilotne overiť a diseminovať model integrovanej starostlivosti o prírodu a krajinu

- ✓ Zrealizovať analýzu problémov, bariér a príležitostí pre integrovaný systém spoločného spravovania prírody a krajiny z pohľadu vlastníkov, správcov a užívateľov územia a ich záujmových skupín
- ✓ Navrhnuť a overiť model spolupráce aktérov v území – integrovanú starostlosť o prírodu a krajinu vrátane sociálno-ekonomických funkcií, dopadov zmeny klímy, zadržiavania vody v krajine, zahrnutie adaptačných a mitigačných riešení a ich priemet do multisektorových i odvetvových stratégii, špecificky v podmienkach chránených území. Interpretáciu hodnôt chránených oblastí vrátane využitia ekosystémových služieb ekoturizmu a ekologickej produkcie pôdohospodárstva využiť ako hybnú silu miestneho rozvoja
- ✓ Navrhnuť systém komplexného hodnotenia udržateľnosti územia - prírody, krajiny a ekosystémových služieb
- ✓ Vypracovať Integrovaný plán obnovy udržateľnej krajiny

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

Kľúčový indikátor:

- I.5.1.1 Počet prenocovaní v ubytovacích zariadeniach v území ŽK
- I.5.1.2 Podiel na tržbách za vlastné výkony v sektore poľnohospodárstva a lesníctva v SR

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Európsky ekologický dohovor (Green Deal) + aplikačné stratégie – biodiverzita, Farm to Fork
- Nový Európsky Bauhaus
- Karpatský dohovor, Európsky dohovor o krajine
- Nová Stratégia EÚ pre lesy
- Dlhodobá vízia rozvoja vidieka EÚ
- Stratégia rozvoja cestovného ruchu ŽSK
- Strategický plán SPP v SK a Operačný program Slovensko

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

Špecifický cieľ: *(Tematická podoblasť: Kultúrne dedičstvo, KKP a živá kultúra)*

5.2 Posilňovať identitu územia, zachovávať a zhodnocovať kultúrne dedičstvo, podporovať kreativitu a rozvíjať živú kultúru

Požadovaná zmena:

Inštitúcie spravovania kultúrneho dedičstva a aktéri kultúrneho a kreatívneho priemyslu udržateľným spôsobom zhodnocujú a komercionalizujú kultúrne dedičstvo a obohacujú ho o aktivity živej kultúry. Podpora kultúry sa orientuje na budovanie identity na základe tradícií, na vytváranie jedinečného inovatívneho zážitku a na synergické prepájanie oblastí architektúry, urbanizmu, tvorby verejných priestorov, socio-ekonomickej aktivít, tvorby a zachovania tradičnej krajiny.

Cestovný ruch vytvára nové inovatívne produkty prepájajúce miestne „genius loci“ s kultúrou, miestnymi socio-ekonomickými aktivitami s orientáciou na udržateľný turizmus. Identita územia je posilňovaná vytváraním štandardov v súvisiacich odvetviach akými sú napr. architektúra, urbanizmus, tvorba verejných priestorov a obnova krajiny a je podporovaná transparentným a zrozumiteľným systémom územných a tematických značiek reprezentujúcich jedinečnosť a kvalitu služieb a zážitkov.

Zdôvodnenie:

Silnou stránkou v Žilinskom kraji je vysoká rozmanitosť aktivít rôznych aktérov v oblasti spravovania kultúrneho dedičstva a podpory živej kultúry. Žilinský kraj môže do budúcnosti viac čerpať z tohto potenciálu a hľadať formy komercionalizácie v oblastiach kultúrneho a kreatívneho priemyslu. Je vhodné udržiavať a zvyšovať záujem obyvateľstva o rôzne formy kultúry, pretože to významne súvisí s potrebou vytvárania a rozvíjania rôznych komunít a posilňovaním identity a vzťahu ku tradičným hodnotám. Miestna živá tradičná i moderná kultúra môže zohrávať ešte významnejšie miesto pri revitalizácii života miestnych komunít. Kultúra tvorí aj významný prvk kvality a pestrosti ponuky a špecifickej atraktivity jednotlivých území v cestovnom ruchu a prispieva ku identite územia.

Celosvetovo rastie ekonomický a spoločenský význam kreatívneho a kultúrneho priemyslu, vo verejnom živote sa budú čoraz viacej uplatňujú prvky dizajnového myslenia prepájajúce viaceré aspekty života spoločnosti a fungovania miestnej ekonomiky. Príležitosťou je tvorba verejných politík a nových prístupov ku vnímaniu života ľudí a ich vzťahu ku prírode, krajine a urbanizovanému prostrediu. Vzrastá význam komunít aj pri navrhovaní aktívneho využívania verejných priestorov a objektov, kultúra preniká do princípov urbanizácie a architektúry, kde poskytuje príležitosť aj nový koncept – „Nový Európsky Bauhaus“, v rámci ktorého sa kreativita a kultúra môže stať významnou súčasťou dynamizácie spoločenských zmien a orientácie na udržateľný rozvoj urbanizovaných oblastí a celkovej krajiny.

Opatrenia a typy aktivít:

5.2.1. Zhodnocovať hmotné a nehmotné kultúrne dedičstvo s dôrazom na jeho udržateľnosť, ochranu a digitalizáciu súvisiacich služieb

- ✓ Digitalizácia, prezentácia a interpretácia kultúrneho dedičstva – využitie vhodných inovatívnych prístupov vo väzbe na výstupy koncepcie SMART kultúra - medzisektorový priemet a integrácia návrhovej časti do ďalších územných politík
- ✓ Zavádzanie technologických, procesných a sociálnych inovácií do kultúry, SMART riešenia
- ✓ Vypracovať systém celoživotného vzdelávania kapacít pre potreby kultúry a KKP
- ✓ Zachraňovať a rozvíjať jedinečné oblasti miestnej kultúry ako súčasti identity územia a miestnej ekonomiky
- ✓ Vypracovať systém záchrany a obnovy kultúrneho dedičstva ako súčasti produktov cestovného ruchu a miestnej ekonomiky, dôraz bude kladený na lokálnu jedinečnosť s previazaním na posilňovanie konkurencieschopnosti, atraktivity a identity daného územia – miesta

- ✓ Podporovať živú kultúru ako súčasť posilňovania identity, miestnej ekonomiky a mobilizácie potenciálu záujmových komunit
- ✓ Zabezpečiť medziodvetvovú spoluprácu a prepájať živú kultúru s komunitným životom a produktami cestovného ruchu
- ✓ Zavádzať nové a inovatívne formy poskytovania kultúrnych zážitkov

5.2.2. Podporovať kultúrny a kreatívny priemysel

- ✓ Medzisektorovo rozvinúť program Nový Európsky Bauhaus v podmienkach ŽK s konceptom klastrovej iniciatívy
- ✓ Podporovať kultúrne huby, iniciatívy, coworkingové a kreatívne centrá, prepájať KKP s podporou podnikania a budovať verejne zdieľanú infraštruktúru
- ✓ Objavovať, renovovať, zhodnocovať a oživovať nevyužívanú infraštruktúru a rôzne „brownfieldy“ – zanedbané domy, objekty a areály v mestách a obciach, využívať ich na rôzne kultúrne, komunitné i podnikateľské aktivity

5.2.3. Posilňovať identitu územia, hospodárskych a sociálnych sektorov, komunít a občana

- ✓ Zadefinovať východiská a hodnotové rámce pre územnú, sektorovú a občiansku (komunitnú) identitu prostredníctvom „kódexu“ zdieľaných hodnôt pre podporu identity, rozvoj územnej spolupráce a zodpovedné správanie sa verejnej inštitúcii, súkromnej organizácii a samotného občana.
- ✓ Vytvoriť štandardy pre zachovávanie hodnôt krajiny prostredníctvom uplatnenia moderných konceptov a prístupov riešenia verejných priestorov, udržateľného urbanizmu a architektúry, udržateľného územného rozvoja a zachovania tradičného miestne špecifického rázu krajiny. Hodnotami v zmysle posilňovania identity sú aj vzťahy ku prírode, pôde, kultúrnemu dedičstvu a hodnotám vytváraných predkami („dedovízien“ súžitia s prírodou, krajinou, tradičným hospodárením a tradičnou kultúrou,...)
- ✓ Harmonizovať a vytvoriť systémový rámec (integrovanej) marketingovej komunikácie prostredníctvom zadefinovania typológie a previazaného systému tematických, územných a destinačných značiek (značky „regiónov“ a/vs značky destinácií cestovného ruchu – regiónov, mikroregiónov, stredísk cestovného ruchu, bodov záujmu, služieb, kvality,... a prevencia „kanibalizácie značiek“) a navrhnuť odporúčania pre územia, aktérov a správcov rôznych typov značiek.

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

Kľúčový indikátor:

I.5.2.1 Počet návštěvníkov zariadení kultury ŽSK

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Smart koncepcia kultúry ŽSK
- Stratégia rozvoja KKP

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin

UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

Špecifický cieľ: (Tematická podoblasť: Spolupráca v území, komunity, identita a atraktivita územia)

5.3 Rozvíjať aktívne komunity a posilňovať územnú spoluprácu

Požadovaná zmena:

Významná zmena musí nastať v oblasti vytvárania systému územnej spolupráce, zlepšenia koordinácie medzi inštitúciami verejnej správy, inštitúciami celoživotného vzdelávania a poradenstva, subjektmi hospodárskej sféry a subjektmi občianskej spoločnosti pre vytvorenie aktívnej komunity. Príležitosťou udržateľného rozvoja Žilinského kraja je využitie jeho strategickej polohy pre posilňovanie cezhraničnej spolupráce a ľúčnejšie zapájanie do medzinárodných iniciatív a projektov všetkých aktérov územnej spolupráce.

Ďalší udržateľný rozvoj územia nebude možný bez výrazného posilnenia rôznych typov komunít a záujmovej samosprávy. Komunity aktívne zhodnocujú miestny sociálny kapitál v kontexte využívania lokálnych zdrojov a prispievajú ku miestnemu rozvoju. Záujmová samospráva rieši rôzne územné a odvetvové záujmy a vykonáva advokačné aktivity v kontexte tvorby hospodárskych, sociálnych a environmentálnych politík. Reformou musí prejsť celý systém regionálnej politiky a plánovania, kde musí nastať posun od sektorového plánovania a izolovaných politík ku viacúrovňovému integrovanému systému územnej spolupráce. Súčasťou systému by malo byť vytváranie zdieľaných a udržateľných rozvojových kapacít na príslušných úrovniach pre všetky sféry sociálneho a hospodárskeho života vrátane environmentálnych výziev a spoločného spravovania krajiny.

Zdôvodnenie:

Prax ukazuje významnú potrebu tvorby integrovaných územných politík smerujúcich ku zvyšovaniu atraktivity a sebestačnosti územia. Dôležitou témou pre územnú spoluprácu a udržateľnosť fungovania územia je stabilizácia sociálneho kapitálu – predovšetkým mladých ľudí, inak bude pokračovať exodus najvzdelanejšej a najaktívnejšej časti mladej generácie za štúdiom a prácou do zahraničia resp. do viac rozvinutých oblastí Slovenska s vysokou pravdepodobnosťou zakladania rodín a zotrvenia mimo pôvodného bydliska regiónov Žilinského kraja.

Jednou z ciest je aj systémové prepájanie regionálneho, mestského a miestneho rozvoja so sieťami celoživotného vzdelávania, poradenstva a podpory podnikania v mestách a na vidieku, s rozvojovým jadrom v podobe stredných odborných škôl, inštitúcií vysokoškolského vzdelávania a inštitúcií vedy, výskumu a inovácií, aby sa už počas formálneho vzdelávania posilňovala identita a súdržnosť územia.

Význam posilňovania územnej identity a vytvárania viacúrovňového systému územnej spolupráce zvýraznil ŽSK v spôsobe vytvárania „strategicko-plánovacích regiónov“ na báze piatich prirodzených regiónov kraja. Podstatná časť regiónov kraja je pokrytá aj pôsobnosťou verejno-súkromných rozvojových partnerstiev v podobe aktuálnej existencie 14 miestnych akčných skupín (z toho 4 bez podporených stratégii miestneho rozvoja), 3 regionálnych rozvojových agentúr, 1 krajskej rozvojovej organizácie a 7 organizácií cestovného ruchu. V kraji pôsobia aj rôzne organizácie záujmovej samosprávy, ktorých aktivity sú málo previazané na tvorbu územných environmentálnych, hospodárskych, hospodárskych a sociálnych politík.

Podpora vytvárania systému územnej spolupráce a udržateľných kapacít je kľúčovým predpokladom lepšieho zhodnocovania endogénneho potenciálu územia a mobilizácie spolupráce aktérov územného rozvoja. Rozvoj komunít ako základných prvkov inštitucionálneho ekosystému je nevyhnutným predpokladom pre systém územnej spolupráce.

Opatrenia a typy aktivít:

5.3.1. Podporovať rozvoj aktívnych komunít a záujmovej samosprávy s dôrazom na podporu a stabilizáciu mladých ľudí a ich organizácií

- ✓ Vypracovať koncepciu vytvárania a podpory živých komunit v súlade s princípmi komunitného rozvoja (špecificky pre urbánne a rurálne oblasti a ich rôzne záujmové skupiny vrátane podpory vytvárania záujmovej samosprávy a uplatnenia nástroja CLLD a prístupu LEADER)
- ✓ Podporovať rozvíjanie spoločenskej zodpovednosti súkromného sektora
- ✓ Vypracovať medzisektorovú koncepciu systémovej práce s mládežou a podpory mladých ľudí ako súčasť stabilizácie sociálneho kapitálu a vytvárania atraktivity územia pre mladých ľudí v rôznych fázach života (napr. vzdelávanie, kariérne poradenstvo, podpora podnikania, prvá práca, podpora zakladania rodín – dostupné bývanie a verejné služby pre mladé rodiny, komunitné aktivity, dobrovoľníctvo,...)
- ✓ Posilňovanie iniciatív a inštitucionálnych rámcov prostredníctvom programov verejnej správy pre prácu s mládežou (napr. Rada mládeže, mládežnícke parlamenty,...)
- ✓ Vytvoriť finančné a nefinančné nástroje na podporu miestnych iniciatív vedených komunitou, spolupráce komunit a dobrovoľníctva (napr. mikrogranty, regrantingové schémy)

5.3.2 Posilňovať tvorbu integrovaných územných a sektorových rozvojových politík, uplatňovať strategické plánovanie, digitalizovať spoluprácu

- ✓ Vypracovanie Princípov a zásad regionálnej politiky, územných a sektorových politík v ŽSK uplatnením medzinárodných odporúčaní a konceptov pre integrované územné politiky v oblasti regionálneho, mestského a miestneho rozvoja a rozvoja vidieka
- ✓ Pri tvorbe a implementácii politík uplatňovať princípy iniciatívy otvoreného vládnutia
- ✓ Podporovať ekosystém spolupráce a transferu know-how pre zavádzanie sociálnych inovácií do regionálneho rozvoja a tvorby politík prostredníctvom vytvorenia podporného nástroja ŽSK
- ✓ Digitalizácia procesov v regionálnom rozvoji
- ✓ Vytváranie dátovej základne a príkladov dobrej praxe v koordinácii so Štatistickým úradom
- ✓ Vytvorenie systému kontinuálneho hodnotenia kvality života obyvateľov a udržateľnosti územia

5.3.3. Vytvoriť systém územnej spolupráce v kraji a jeho regiónoch, vytvoriť nástroje podpory budovania udržateľných kapacít a implementácie kľúčových rozvojových projektov územia

- ✓ Vypracovanie hĺbkovej analýzy - Inštitucionálny a sociálny kapitál územia
- ✓ Návrh systému a modelu viacúrovňovej medzisektorovej územnej spolupráce
- ✓ Vytvorenie systému budovania udržateľných kapacít rozvojových verejno-súkromných partnerstiev typu MAS a RRA (kvalita, štandardy, vzdelávanie, finančné nástroje podpory napr. revolvingový rozvojový fond a pod.)
- ✓ V územnej spolupráci podporovať sociálne inovácie, digitalizáciu a uplatňovať moderné koncepty iniciovania a udržateľného riadenia spoločenských zmien na príslušných úrovniach (napr. uplatňovať princípy metodiky Kolektívneho dopadu - spoločná agenda, zdieľaný systém hodnotenia progresu, akčný plán vzájomne previazaných aktivít aktérov, systém kontinuálnej komunikácie a podporná infraštruktúra - systémová organizácia/zdieľané kapacity)

5.3.4. Posilňovať nadregionálnu, cezhraničnú a medzinárodnú spoluprácu kraja, regiónov a aktérov územnej spolupráce

- ✓ Vytvorenie systému pravidelnej efektívnej spolupráce a koordinácie aktérov územnej spolupráce v rámci kľúčových sektorov regionálneho rozvoja
- ✓ Posilnenie kapacít územnej a záujmovej samosprávy pre medzinárodnú spoluprácu
- ✓ Podpora prioritných kľúčových rozvojových projektov a iniciatív cezhraničnej spolupráce s Poľskou republikou a Českou republikou
- ✓ Podpora spolupráce s členskými krajinami Karpatského dohovoru (aktivity v rámci jednotlivých protokolov, napr. Stratégia rozvoja udržateľného turizmu v Karpatoch... – Tatry, Beskydy,...) v kontexte podpory budúcej Európskej makroregionálnej stratégie pre Karpatský región (tvorba spoločných politík a príprava strategických projektov v oblasti dopravy, hospodárskej spolupráce, cezhraničných ekosystémových služieb a pod.)

Prioritná relevancia pre územie: celé územie ŽSK

Kľúčový indikátor:

I.5.3.1 Rozvoj strategických medzisektorových implementačných partnerstiev PHSR ŽSK 2021+

Väzba na iné strategické dokumenty:

- Územná agenda 2030 (EÚ)
- Nová mestská agenda (EÚ) (Nová Lipská charta...)
- Deklarácia Cork 2.0
- Dlhodobá vízia pre vidiecke oblasti (EÚ)
- Strategické dokumenty v oblasti regionálneho, mestského rozvoja, rozvoja vidieka
- Odporúčania a metodiky OECD v oblasti viacúrovňového riadenia, investícií, regionálneho a mestského rozvoja a rozvoja vidieka

Väzba na IÚS územia UMR:

- UMR Žilina
- UMR Martin
- UMR Ružomberok-Liptovský Mikuláš

PRIORITIZÁCIA STRATEGICKÝCH CIEĽOV PHSR ŽSK 2021+

Metodika a postup:

Cieľom riešiteľského tímu bolo nielen zostaviť a predstaviť víziu, ciele, opatrenia či typové aktivity strategickej a programovej časti ale taktiež v spolupráci s expertmi a odbornou verejnosťou definovať aj priority a potenciálne rozdelenie alokácie finančných prostriedkov.

Za týmto účelom bola zvolená metodika, ktorá sa operala o skúsenosti expertov z tematických a pracovných skupín, ktoré boli zapojené do tvorby PHSR ŽSK 2021+. Tzn. išlo o zapojenie cca. **80 expertov** rozdelených do **5 tematických pracovných skupín** (TPS Inovácie a vzdelávanie, TPS Životné prostredie, TPS Infraštruktúra, TPS Sociálna stabilita, TPS Identita a sebestačnosť) a **5 územných pracovných skupín** (ÚPS Horné Považie, ÚPS Kysuce, ÚPS Orava, ÚPS Liptov, ÚPS Turiec).

Experti na 6. stretnutí pracovných skupín dostali za úlohu prideliť 5 priorít jednotlivým (20) špecifickým cieľom s tým, že najvyššej priorite pridelil expert kartu s č. 1 a najnižšej priorite pridelil č. 5.

Následne, experti rozdelili alokáciu medzi jednotlivé špecifické ciele, pričom v rámci TPS expert disponoval s alokáciou 40 mil. EUR, ktorá bola diferencovaná nasledovne: 1x 15 mil. EUR, 1x 10 mil., 2x 5 mil. EUR, 3x 1 mil. EUR, 4x 500 000 EUR. Experti v rámci ÚPS disponovali alokáciou 10 mil. EUR, ktorá bola diferencovaná nasledovne: 1x 5 mil. EUR, 3x 1 mil. EUR, 4x 500 000 EUR.

Spôsob hodnotenia:

Vyhodnotenie prebiehalo z 2 pohľadov - podľa pridelených PRIORÍT špecifickým cieľom a podľa pridelenej ALOKÁCIE. Na výpočet výsledku bol použitý vážený aritmetický priemer, kde sa bralo do úvahy aj početnosť, resp. váha priority. Následne sa výsledok prepočíta do % vyjadrenia. Čo sa týka alokácie do úvahy sa bral aritmetický priemer pridelených hodnôt jednotlivým špecifickým cieľom taktiež prepočítaný do % vyjadrenie.

Ako je možné vidieť z vyhodnotenia, výsledok prioritizácie nie je vždy priamo úmerný s výsledkom pridelenia alokácie, z čoho jasne vyplýva, že niektoré špecifické ciele považujú experti za veľmi dôležité ale nevyžadujú si značné finančné výdavky a naopak.

Vyhodnotenie je graficky zobrazené v 2 pohľadoch (PRIORITY a ALOKÁCIE) a 7 variantoch:

- za všetky pracovné skupiny spolu
- za tematické pracovné skupiny spolu
- za prirodzený región Horné Považie
- za prirodzený región Kysuce
- za prirodzený región Liptov
- za prirodzený región Orava
- za prirodzený región Turiec

Predpoklad naplnenie PHSR ŽSK 2021+ - časová schránka:

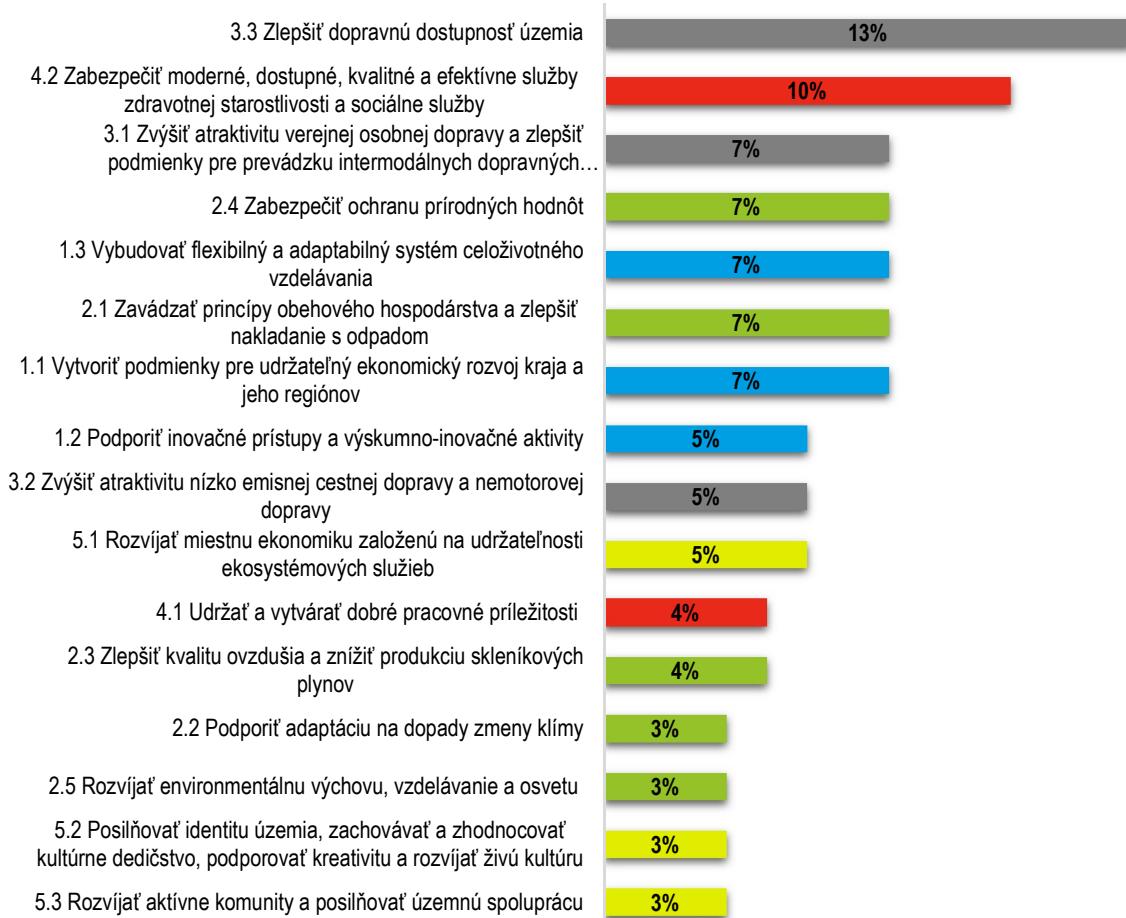
Riešiteľský tím navrhol netradičný nástroj kontroly implementácie PHSR ŽSK 2021+. Po zadefinovaní a prioritizácii strategických projektov jednotlivé pracovné skupiny (5 územných a 5 tematických) vybrało po 2 strategické projekty za svoje oblasti, o ktorých si myslia, že budú v roku 2027 určite zrealizované a prinesú preukázateľný výsledok. Výber strategických projektov bol odovzdaný predstaviteľom ŽSK, ktorý ho uchovali a tento bude zverejnený v roku 2028. Vtedy poslúži ako jeden z neformálnych nástrojov vyhodnotenia plnenia PHSR ŽSK 2021+.

Prioritizácia strategických cieľov podľa VŠETKÝCH PRACOVNÝCH SKUPÍN

Pracovné skupiny SPOLU Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+

Pracovné skupiny SPOLU Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+ podľa alokácie

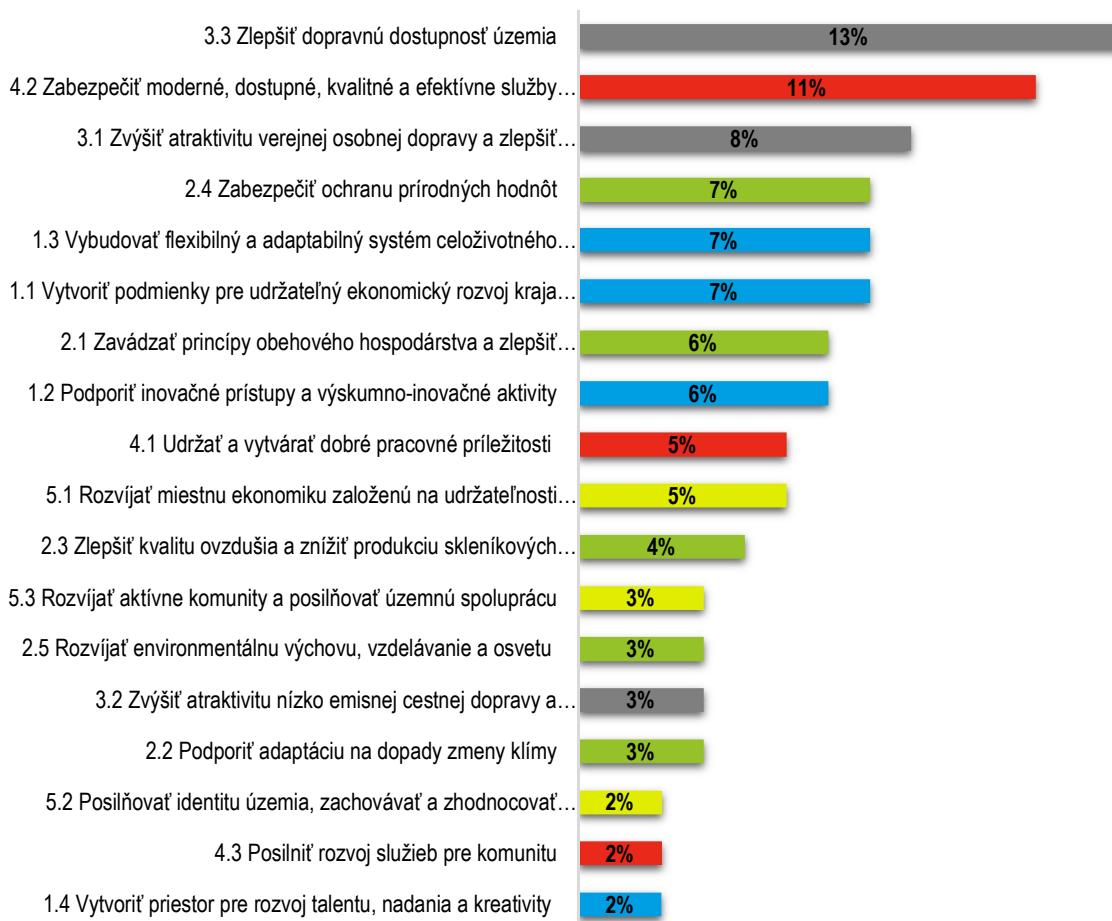

Prioritizácia strategických cieľov podľa TEMATICKÝCH PRACOVNÝCH SKUPÍN

Tematické pracovné skupiny SPOLU Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+

Tematické pracovné skupiny SPOLU Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+ podľa alokácie

Prioritizácia strategických cieľov podľa územnej pracovnej skupiny pre HORNÉ POVAŽIE

Územná pracovná skupina HORNÉ POVAŽIE Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+

Územná pracovná skupina HORNÉ POVAŽIE Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+ podľa alokácie

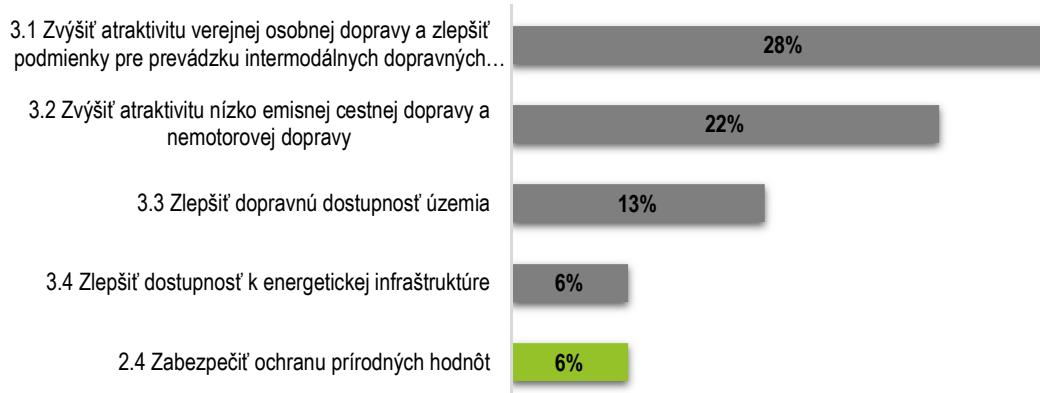

Prioritizácia strategických cieľov podľa územnej pracovnej skupiny pre KYSUCE

Územná pracovná skupina KYSUCE Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+

Územná pracovná skupina KYSUCE Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+ podľa alokácie

Prioritizácia strategických cieľov podľa územnej pracovnej skupiny pre LIPTOV

Územná pracovná skupina LIPTOV Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+

Územná pracovná skupina LIPTOV Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+ podľa alokácie

Prioritizácia strategických cieľov podľa územnej pracovnej skupiny pre ORAVU

Územná pracovná skupina ORAVA Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+

Územná pracovná skupina ORAVA Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+ podľa alokácie

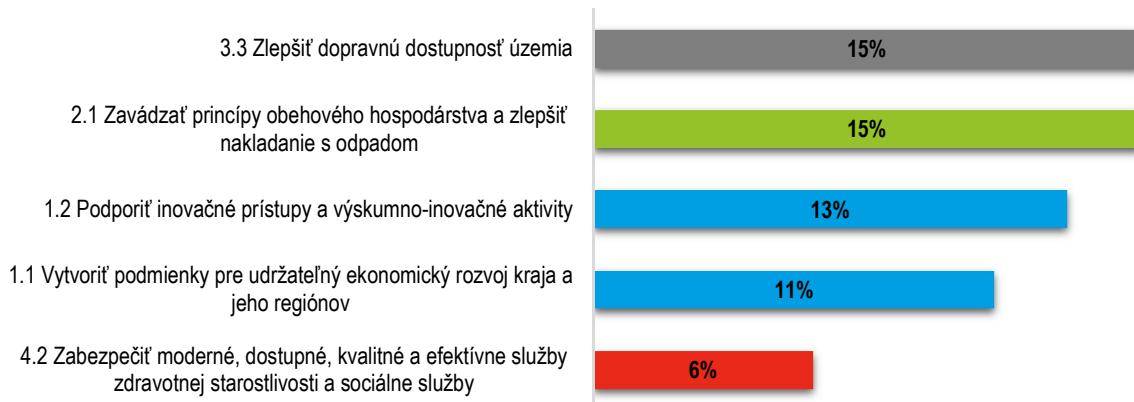

Prioritizácia strategických cieľov podľa územnej pracovnej skupiny pre TURIEC

Územná pracovná skupina TURIEC Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+

Územná pracovná skupina TURIEC Prioritizácia strategických cieľov PHSR ŽSK 2021+ podľa alokácie

PREDPOKLADANÁ FINANČNÁ ABSORPČNÁ KAPACITA Z EŠIF V RÁMCI ŽILINSKÉHO KRAJA V OBDOBÍ 2021-2027

Predpokladaná finančná absorpčná kapacita je vypočítaná na základe údajov uvedených v Analytickej časti, v kapitole Vyhodnotenie implementácie EŠIF v ŽSK v programovom období 2014 – 2020.

Predpoklad vychádza z otvorených dát portálu ITMS2014+ prostredníctvom www.opendata.itms2014.sk kde sa sledovali absorpčná kapacita žiadateľov z územia Žilinského kraja nielen podľa Operačných programov ale aj podľa prioritných osí. Prioritné osi boli následne priradené jednotlivým prioritným oblastiam, resp. špecifickým cieľom tak, ako sú definované v Strategickej časti PHSR ŽSK 2021+. V rámci výpočtov boli do úvahy brané ukazovatele ako sú suma NFP priatých žiadostí podľa jednotlivých prioritných osí v členení na súkromný, štátny sektor a územná samospráva.

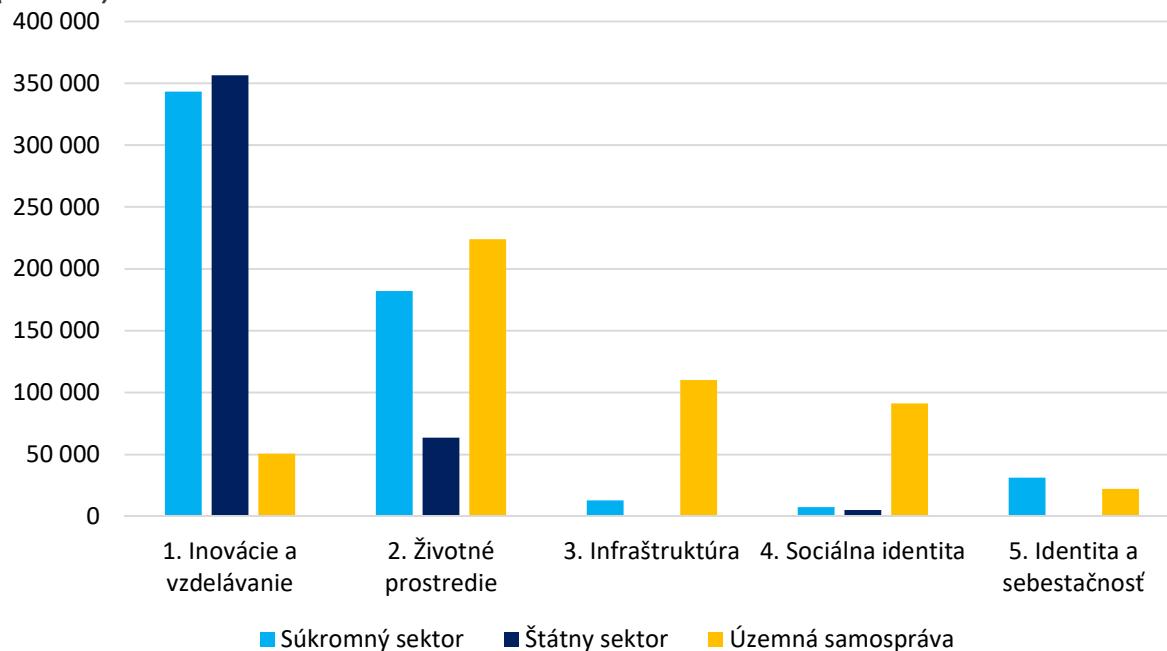
Tabuľka 1: Predpokladaná finančná absorpčná kapacita

Prioritná oblasť PHSR ŽSK 2021+	Súkromný sektor (v tis. EUR)	Štátny sektor (v tis. EUR)	Územná samospráva (v tis. EUR)	Spolu (v tis. EUR)
1. Inovácie a vzdelávanie	343 346	356 341	50 639	750 325
2. Životné prostredie	182 019	63 642	223 915	469 575
3. Infraštruktúra	12 908	0	110 181	123 089
4. Sociálna identita	7 514	5 101	91 226	103 841
5. Identita a sebestačnosť	31 268	474	22 118	53 860
Spolu	577 055	425 558	498 078	1 500 691

Zdroj: ITMS, vlastné spracovanie

Pozn.: Metodika výpočtu predpokladanej absorpčnej kapacity bola založená na čerpaní prostriedkov z EŠIF 2014 -2020 podľa sídla žiadateľa/prijímateľa. Tzn. projekty žiadateľov so sídlom v BSK (NDS, ŽSR a pod.) nie sú v reporte zahrnuté ako projekty ŽSK ale ako projekty BSK. Mestá/obce a ich OvZP sú zahrnuté v územnej samospráve.

Graf 1: Absorpčná kapacita z EŠIF 2021+ v rámci Žilinského kraja podľa prioritných oblastí PHSR ŽSK 2021+ (v tis. EUR)

ZOZNAM STRATEGICKÝCH PROJEKTOV

V rámci stretnutí pracovných skupín bola spracovateľmi dokumentu iniciovaná aktivita, ktorej cieľom bolo získať návrhy a nápady na strategické projekty, ktoré by po realizácii mali pozitívne dopady na územie Žilinského kraja. Výstupom tejto aktivity je otvorený dokument, ktorý tvorí samostatnú prílohu. Predstavuje zoznam projektov, ktorý vychádza z návrhov pracovných skupín a podlieha schvaľovaniu Radou partnerstva. Po prerokovaní a schválení Radou partnerstva bude tento zoznam pripojený.

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha č. 1 Zoznam indikátorov

Príloha č. 2 Najdôležitejšie výstupy projektov: „Udržateľná regionálna inovačná politika samosprávnych krajov“, „Stratégia udržateľného rozvoja doprava a mobility“